

Kastamonu Üniversitesi

**II. ULUSLARARASI
ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ SEMPOZYUMU
-KASTAMONU'NUN MANEVÎ MİMARLARI-**

4-6 Mayıs 2014

KASTAMONU'DA TÜRK İSKÂNININ GERÇEKLEŞMESİNDE ZAVİYELERİN ROLÜNE BİR ÖRNEK: SEYDİLER'DE ŞEYH EMRE ZAVİYESİ

Doç. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU
(Kastamonu Üniversitesi)

Özet

Selçukluların Anadolu fetihleri esnasında Batı Karadeniz'de ilk ele geçirdikleri yerlerden biri olan Kastamonu'da bu devletin "Uc Beyliği" olarak ortaya çıkan Çobanoğulları, askerî ve kültürel bakımlardan Kastamonu'ya büyük yatırımlar yapmış mühim bir siyasi teşekküldür. Bu beyliğe adını veren Hüsameddin Çoban Bey (Atabey Gazi) ve onun soyundan gelenler, Selçuklu Devleti'ne bağlı olarak yaklaşık yüz yıl boyunca Kastamonu ve kazalarını mamur kılabilmek için çaba sarf etmişlerdir. Bu beyliğin XIV. yüzyıl başlarından itibaren mirasçısı ise Candaroğulları olmuştur.

Her iki beylik döneminde bölgede camiler, mescidler, zaviyeler, medreseler, hamamlar inşa edilmiş; ilim adamları himaye olunmuş; ulaşım ve ticaret yollarının güvenliği sağlanmış ve bütün bunların sonucu refah seviyesinin yükselmesi sayesinde Kastamonu hem büyük bir şehir hüviyeti kazanmış, hem de konar-göçer Yörüklerin yerleştirilmesi vasıtasıyla yörede yeni köyler kurulmuştur.

Beylikler devrinde Kastamonu ile ilçelerini birbirine bağlayan yollar üzerinde zaviye inşasına önem verilmiştir. Bu tesislerin kurucuları, devlet adamları tarafından kendilerine yerleşmeleri için araziler tahsis edilen "kılıç" veya "tasavvuf" ehli önde gelen zatlar olmuştur. Zaviye kurucusu olan "şeyh"lerin önderliğinde işletilen bu tesisler, genellikle kurucularının isimleri ile anılmıştır. Beylikler devrinde Kastamonu- Küre arasında bulunan ulaşım yolunun üzerinde Seyyid Zülfikâr bu şekilde kendi adına bir tekke kurup çalıştırdığı gibi, yine aynı yol üzerinde Şeyh Emre adlı zat da kendi adı ile anılacak bir zaviye tesis etmiştir. Bugün Kastamonu'ya bağlı Seydiler ilçesine çok yakın bir mesafede bulunan Emreler köyü, işte bu Şeyh Emre'den adını almıştır.

Şeyh Emre, günümüzden yaklaşık 700 yıl önce Seydiler yöresinde yaşamış ve yöre insanına hizmet sunmuştur. Kastamonu'da Şeyh Şaban-ı Velî ve Benli Sultan gibi zatlardan iki buçuk asır önce, o devir Kastamonu'sunda Müslüman Türk insanının sosyal, kültürel ve dinî ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmış bir "gönül eri" olarak Şeyh Emre,

“Kastamonu’nun Manevî Mimarları” listesine girmeyi her halde hak etmiştir.

Bu çalışmada Şeyh Emre ve onun neslinden gelenler ile bunların ortaya koydukları sosyal müesseseler ele alınmış; Anadolu’da Selçuklular ve Beylikler devrinde ulaşım yolları üzerinde zaviye inşa etme geleneği ve bu zaviyeler çevresinde iskân birimlerinin ortaya çıkışı bakımlarından Şeyh Emre Zaviyesi’nin iyi bir örnek teşkil ettiğine dair tespitler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1.Zaviyeler, 2. Emre Sultan, 3. Selçuklular, 4. Çobanoğulları, 5. Candaroğulları, 6. İskân, 7. Devrekâni

1. Giriş

Kastamonu havalisinin Türkler tarafından fethi, XI. yüzyıl son çeyreğinden itibaren Büyük Selçuklular, XII. yüzyıl boyunca ise Türkiye Selçukluları ve Dânişmendli Beyliğine bağlı komutanlar eliyle gerçekleştirilmiştir. Bölgede Selçuklu devrine ait ilk ciddi Türk iskânı 1080’li yıllarda Emir Kara Tegin liderliğinde başlamıştır.⁷⁰⁴

XII. yüzyıl başlarında Haçlıların Anadolu’daki faaliyetleri sayesinde tekrar Bizans’ın eline geçmiş olan Kastamonu, Selçukluların bu bölgeye yaptıkları seferler neticesinde yeniden Türk hâkimiyeti altına alınmıştır. XII. yüzyıl ilk çeyreğinde Selçuklu sultanı I. Kılıç Arslan (1092-1107)’ın oğullarından Melik Arap’ın, yüzyılın ortalarında Sultan I. Mesud (1116-1155)’un oğullarından Melik Şahinşah’ın ve nihayet bu yüzyıl sonlarında Sultan II. Kılıç Arslan’ın oğullarından Melik Muhyiddin Mesud’un Kastamonu havalisindeki faaliyetleri esnasında, Türk boylarının yörede iskân edilmeleri hadisesi de hız kazanmıştır.⁷⁰⁵

Bu dönemde Selçuklu başkenti Konya’nın kuzeyinde kalan Çankırı ve Kastamonu bölgelerinde tutunarak Sinop’a ulaşabilme, böylece Karadeniz istikametinde ilerleyebilmek için bu havalı üzerine hem askerî harekâta bulunma hem de bu harekâtı lojistik anlamda destekleyecek nüfus kıtalarının yani konar-göçer Oğuz boylarının ilgili sahaya doğru yönlendirmesini icra etme, akabinde ise bu coğrafyada sistemli bir Türk iskân politikası ile bölgeyi Bizans taarruzlarına karşı koruyacak birimlerin ortaya çıkmasını

⁷⁰⁴ Şükrü Akkaya: “Kitâb-ı Melik Danişmend Gazi-Danişmendname”, *A.Ü. DTCFD.*, C.VIII, S.1-2, s.139-144.; N. Demir: “İslami Türk Destanları İçerisinde Danişmend-nâme”, *Melik Ahmed Gazi ve Danişmend-nâme Sempozyumu Bildirileri*, (Niksar,1995), s.52-55.

⁷⁰⁵ İonnes Kinnamos: *Historia*, Çev. Işın Demirkent, *İonnes Kinnamos’un Historiası*, Ankara, 2001, s.13,145,206,209,211.; Niketas Khoniates: *Historia*, Çev. Fikret Işıltan, Ankara,1995, s.13-14.; Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî: *Müsâmeretü’l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, Ankara,2000, s.21-22.; Osman Turan: *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1993, s.197-203.; *Ebû’l-Ferec Tarihi II*, Çev. Ö. R. Doğrul, Ankara,1999, s.406.; *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Gregor’un Zeyli (1136-1162)*, Çev. H. D. Andreasyan, TTK, Ankara,2000, s.313.

sağlama, Selçuklu devletinin ağırlık verdiği önemli politik hedefler arasında bulunmuştur.⁷⁰⁶

2. Selçuklu Uc Beyliği Çobanoğulları Devrinde Kastamonu'da Sosyal-İlmî-Dinî Hizmetler

XIII. yüzyıl başlarından itibaren Kastamonu havalisi, Selçukluların Bizans'a karşı gaza faaliyetlerini yürütmekle görevli kıldıkları büyük emirlerden Beylerbeyi Hüsameddin Çoban'ın egemenlik sahası içinde bırakılmıştır. Böylece Kastamonu merkezli olarak Selçukluların Uc Beyliği Çobanoğullarının teşekkül süreci de başlamıştır. 1214 yılında Sultan I. İzzeddin Keykâvus'un Sinop'u fethetmesiyle Selçuklular Çankırı-Kastamonu-Sinop üzerinden Karadeniz'e çıkmayı başarmışlardır. Aynı yüzyıl başlarında Çobanoğulları beyleri, Selçuklu politikası çerçevesinde Bizans'a yönelik gaza faaliyetleri neticesi Safranbolu ve Gerede başta olmak üzere Bolu'ya kadar olan sahayı da Türk egemenliğine sokmuşlardır.

Kastamonu, XIII. yüzyıl boyunca Çobanoğulları beylerinin gayretleri ve dolayısıyla Selçuklu devlet otoritesinin izin ve teşviki sonucu, büyüklük ve güzelliğiyle dikkatleri üzerine çeken bir Selçuklu kenti görünümünü kazanmıştır. Kastamonu'nun bu yüzyıl içinde açıldığı görülen mahallelerinin isimlerine ve yine o dönemde ortaya çıkmış bazı sosyal kurumlara ve mimari eserlere bakıldığında yörede Selçuklu dönemi iskânının mahiyeti daha iyi anlaşılabilir olacaktır. Bu şehirde XIII. yüzyılda tesis edildiği bilinen Frenkşah, Atabey Gazi, Medrese-i Atabey Gazi, Alp Arslan, Kebkebürler gibi mahalleler ile Selçuklular devrinde inşa edilmiş Frenkşah Mescidi, Atabey Gazi Camii, Atabey Gazi Medresesi, Atabey Gazi Hanı, Frenkşah Hamamı, Vakıf Hamamı, Pervâneoğlu Ali Dârüşşifası gibi eserlerin varlığı bu durumu anlatmaya kâfidir.

Kösedağ Bozgunu (1243 M.) sonrası Selçukluların parçalanmasına neden olan Moğol baskısı ile ortaya çıkan sosyal buhran esnasında Kastamonu'ya kesif bir Türk göçü yaşanmıştır. Bölgede Oğuzların (Türkmenlerin) ve diğer konar-göçer teşekküllerin kurdukları Kayı, Bayat, Afşar, Kınık, İğdir, Üreğir, Yuva, Çavundur, Alpi, Çiğil gibi köylerin büyük bir kısmı bu şekilde XIII. yüzyılda ortaya çıkmış görünmektedir.

Moğol İstilasının etkisiyle Türkistan'dan Horasan'a ve oradan da Azerbaycan ve Anadolu'ya yapılan büyük göç esnasında çok sayıda ilim adamı, mütefekkir, şair, derviş, tasavvuf ehli, zanaat erbabı ve tüccar da rahat yaşama ortamı ve can güvenliği sağlama bakımlarından cazip görünen Kastamonu'yu tercih etmişlerdir. Devrin ilim adamlarından Hasan b. Abdülmü'min El-Hoyî, Kutbeddin Şirazi gibi zatlar Kastamonu'ya gelerek

⁷⁰⁶ Cevdet Yakupoğlu: "Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Bolu'da Afşarlar (XII-XVII. Yüzyıllar)", *Afşar Kültür Coğrafyası ve Halk Kültürü*, Haz. Dr. Yaşar Kalafat vd., Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.72.; Kastamonu havalisindeki Türk iskânının mahiyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Aynı Yazar: *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII-XV. Yüzyıllar*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s.23 vd.

burada Çobanoğulları beylerinden Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın ve onun oğlu Nâsireddin Mahmud Bey'in himayesinde yaşamışlar ve onların adına eserler telif etmişlerdir. Kastamonu'ya olan bu teveccüh, XIV-XV. yüzyıllarda Candaroğulları Beyliği yönetimi esnasında da devam edecektir.

Diğer taraftan bu vilayete gelip vatan tutan bazı tasavvuf/ tarikat ehli ve zanaat erbabından bir kısmı şehir merkezinde tekke-zaviye açarken, diğer bir kısmı ise Kastamonu ile Sinop, Samsun, Çankırı, Safranbolu, İnebolu, Küre gibi şehir ve kaza merkezlerine giden yollar üzerinde zaviyeler inşa etmişlerdir. Ulaşım ve ticaret yollarının daha çok ıssız veya çok işlek kesimlerinde açılan bu zaviyeler, umumiyetle kurucularının adlarıyla kayda geçmişler, hatta bu zaviyeler çevresinde zamanla iskân birimleri de ortaya çıkmıştır. Mesela Kastamonu- Küre yolu üzerinde Seyyid Zülfikâr tarafından açılan zaviye çevresinde zamanla, bugün Seydiler ilçesi olarak bilinen meskûn mahal ortaya çıkmıştır. Kastamonu- Safranbolu arasında Araç Abdal adlı zatın kurduğu zaviye çevresinde ise Araç ilçesi teşekkül etmiştir. Bunun gibi Sinop- Taşköprü- Tosya kazaları arasındaki ulaşım yolu üzerinde zaviye inşa eden Abdal Hasan'ın bu tesisi çevresinde zamanla Abdal Hasan (Tutaş) Köyü vücut bulmuştur. Kastamonu merkezinde ise Dede Sultan adlı tasavvuf erbabının açtığı zaviye çevresinde zamanla Dede Sultan Tekkesi Mahallesi şekillenmiştir.⁷⁰⁷

Kastamonu havalisinde kendi adına zaviye inşa eden ileri gelenlerden biri de Şeyh Emre'dir. Emre Sultan olarak da kayıtlara geçen bu zatın kurduğu tesis, Beylikler devrinde Küre kazası ile Göl ve Daday kazaları arasındaki kara ulaşım yolu üzerinde bulunmakta olup, bugün Seydiler ilçesi sınırları içinde kalmıştır. Aşağıda da bahsi geçeceği üzere XIII. yüzyıl ikinci yarısı ile XIV. yüzyıl ilk çeyreğinde faaliyet göstermiş olduğu anlaşılan Şeyh Emre'nin soyundan gelenler tarafından da uzun süre işletilecek olan bu zaviye için Candaroğulları Beyliği zamanında vakıflar tahsis edilmiş ve bunun için vakfiye düzenlenmiştir. Bu çerçevede ilgili bu beylikten de kısaca söz etmekte fayda vardır.

Kastamonu ve havalisinde Çobanoğulları Beyliğinin yerini XIV. yüzyıl başlarından itibaren başka bir Türk hanedanı olarak Candaroğulları almıştır. Beyliğin atası, Selçuklu saray görevlilerinden/ subaylarından Şemseddin Yaman (Timur?) Candar'dır. Onun oğlu I. Süleyman Paşa ve neslinden gelenler, XIV. yüzyıl boyunca bugünkü Kastamonu, Sinop, Çankırı, Kalecik, Karabük, Safranbolu, Bartın ve Zonguldak yörelerini ellerinde bulundurmışlardır. Osmanlılarla kıyasıya bir rekabet içinde olan bu beylik zamanında Kastamonu, her şeye rağmen büyümesini sürdürmüştür. Candaroğulları devrinde Kastamonu ve çevresinde yeni iskân birimleri

⁷⁰⁷ Buna dair örnekler için bk. Yakupoğlu: *Kuzeybatı Anadolu*, s.61 vd.

kurulmuş; camiler, medreseler, hamamlar, hanlar ve tekke- zaviyeler inşa edilmiştir.⁷⁰⁸

3. Şeyh Emre ve Yaşadığı Dönem Hakkında Tarihî Malumat

Şeyh Emre hakkında bilgi vermeden önce bu zatın adında geçen “Şeyh”, “Emre” ve “Sultan” kelimeleri üzerinde durmak gerekir. “Şeyh”, Türk-İslâm tarihi ve medeniyeti dâhilinde bir terim olarak “bir kabile veya grubun lideri, reis, yönetici, devlet adamı, yaşlı- sözü geçer kişi” gibi anlamlar taşımıştır. Tasavvufi bir terim olarak ise şeyh, “kendisine bağlı müritlere rehberlik yapan ve onları irşat eden, eğiten kişi” manasını haizdir. Selçuklular ve Beylikler devri Anadolu’sunda zaviye kurup bu tesisi işletenlere ve hatta esnaf birimleri olan Ahi birliklerinin idarecilerine de “şeyh” adı verilmiştir.

Anadolu’da ve genel manada Türk-İslâm coğrafyasında son bin yılda gerek tarihî, gerekse tasavvufi manasına göre vazife icra eden “şeyh” ad/lâkap veya unvanını taşımış yüzlerce hatta binlerce zat yaşamıştır. Bunlardan en meşhurları Şeyh Edebâli (XIII. yüzyıl), Şeyh El-Mahmudî (Memlûk Sultanı-XV. yüzyıl), Şeyh Bedreddin (XV. yüzyıl), Şeyhî (XV. yüzyıl), Şeyh Sinan (XV. yüzyıl), Şeyh Vefa (XVI. yüzyıl), Şeyh Şa’ban-ı Velî (XVI. yüzyıl), Şeyh Gâlip (XVIII. yüzyıl) ve Şeyh Şâmil (XIX. yüzyıl)’dir.

Kastamonu havalisinde de tekke-zaviye işletenlerin çoğunun adında “şeyh” ad/lâkap veya unvanı görülür: Küre-Devrekâni yörelerinde Kurd Şeyh Zaviyesi, Şeyh Bâli Zaviyesi, Şeyh İsa Zaviyesi, Şeyh Paşa Zaviyesi, Şeyh Süleyman Zaviyesi, Şeyh Şirin Zaviyesi ve Şeyh Bostan Zaviyesi; Göl kazasında Şeyh Şüca’ Zaviyesi ve Şeyh Ahmed Zaviyesi, Boyabat’ta Şeyh Arslan Bey Zaviyesi ve Şeyh Dindar Zaviyesi; Sinop’ta Şeyh Bilal Zaviyesi ve Şeyh Caca Zaviyesi; Taşköprü’de Şeyh Hüsam Tekkesi; Daday’da Şeyh Hasan Zaviyesi vb.

Yukarıda ismi geçen ve kendi adlarına zaviye kurulmuş olduğu anlaşılan şahısların tamamı XIII-XV. yüzyıllar arasında yaşamıştır.

“Emre” kelimesine gelince; bu isim de Selçuklular ve Beylikler çağının yaygın Türk şahıs ad/lâkap veya unvanlarından olup, Osmanlılar zamanında da bir süre Anadolu’da varlığını sürdürmüştür.

“Emre/İmre”, eski Türkçede tarihî manada “kardeş”; tasavvufî manada ise “âşık, müptela” gibi anlamlar içermekte idi. Bugün Zonguldak il sınırları içinde kalmış bulunan Ereğli’ye ait XV. yüzyıl vakıf kayıtlarında geçen bir ifadede Fatih Sultan Mehmed devrine ait bir vakıftan bahsedilirken “*merhum emrem (tâbe-serahü) vakf-ı evlâd edüb Turud Fakih’e vermiş...*” sözleri nakledilmektedir.⁷⁰⁹ Burada, “emre” kelimesi muhtemelen “kardeş, ata, büyük” anlamında kullanılmıştır.

⁷⁰⁸ Candaroğulları Beyliği hakkında bk. Yakupoğlu: *İsfendiyar Bey ve Zamanı*, G.Ü. S.B.E. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Ankara, 1999.

⁷⁰⁹ İBK. MCO. 15, v.155b.

Anadolu'da "Emre" adını taşıyan en meşhur zatların başında Babaî-Haydarî dervişi olarak bilinen Tapduk Emre (XIII. yüzyıl) ile onun öğrencisi mutasavvıf Türk şairi Yunus Emre (XIII-XIV. yüzyıllar) ve Hacı Bektaş-ı Velî'ye mensup sufi şâir Sa'id Emre (XIV. yüzyıl) gelir. Ancak aynı dönemlerde gerek Kastamonu havalisinde ve gerekse Anadolu'nun muhtelif sahalarında bu ad/lâkap veya unvanı taşıyan çok sayıda şahıs da kayıtlara geçmiştir. Şeyh Emre'nin adı hakkında bir fikir elde edebilmek için onun muasırları olduğu belli olan "Emre" ad/lâkap/unvanını taşıyan bu isimleri sıralamakta fayda vardır:⁷¹⁰ Depelü Emre (Bolu), Işıklı Emre (Bolu), Emre Çelebi (Çankırı), Emre Sultan (Aydın), Emre Sultan (Hüdavendigâr/Nallıhan), Emre Sultan (Karahisar-ı Sahib), Kaygunca Emre (Kastamonu/Taşköprü); Sultan Emre/Şeyh Emre (Azdavay), Süleyman Emre (Daday/Azdavay), Suluca Emre (Küre).

Anadolu'da Emre ismini taşıyan yer adları da mevcuttur: Emre Köyü (Mihalıç), Emre Köyü (Hafik), Emre Sultan Köyü (Karahisar-ı Sâhip), Emre Köyü (Azdavay), Emreler Köyü (Seydiler) vb.

Yukarıda sıralanan zatların hemen hemen tamamı Anadolu'da XIII-XV. yüzyıllar arasında yaşamıştır. Bu çerçevede "Emre" ad/lâkap/unvanı, Anadolu'da şahıs isimlerinde daha çok Selçuklu-Beylikler çağında kullanılmıştır. İsminde "Emre" geçen zatların çoğu, sofiler zümresine tâbi olup bunların kendi adlarına kurulmuş zaviyeleri vardı. Dolayısıyla bahis konumuz olan Şeyh Emre'nin adında geçen "Emre" tabiri, tesadüfen verilmiş bir ad veya lâkap olmayıp bu kelime, Şeyh Emre'nin XIII-XIV. yüzyıllar Kastamonu'sunda zaviye işletme liyakati taşıyan önde gelenlerden biri olduğunu ifade eden bir resmî/ tasavvufi terimdir.

Şeyh Emre'nin adı, kayıtlarda bazen "Emre Sultan" olarak da geçer. Bu çerçevede "sultan" unvanından da bahsetmek gerekir. Türk- İslâm tarihi ve edebiyatında "sultan", sadece hükümdarlara, devlet yöneticilerine verilen bir unvan değildir. Bu kelime saygın kişilere, sofi ileri gelenlerine halkın verdiği bir saygı unvanı özelliği de taşır. XIII. yüzyıl ve sonrasında Anadolu'da buna dair güçlü örnekler bulmak mümkündür: Sultan Veled (XIII-XIV. yüzyıllar), Hacı Sultan (XIV. yüzyıl), Hacı İbrahim Sultan (XIV. yüzyıl), Kızıl Deli Seyyid Ali Sultan (XIV. yüzyıl), Emir Sultan (XV. yüzyıl), Eyüp Sultan, Balım Sultan (XVI. yüzyıl), Akyazılı Sultan (XVI. yüzyıl), Pîr Sultan Abdal (XVI. yüzyıl) vb.

Aynı çağlarda (XIII-XVI. yüzyıllar) "sultan" unvanı Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Bolu havalilerinde de bazı seçkin şahısların adlarında karşımıza çıkmaktadır: Çeçe/Caca Sultan (Sinop), Âşıklı Sultan (Kastamonu), Emre Sultan (Devrekâni), Emirce Sultan (Göl), Deveci Sultan (Kastamonu), Dede Sultan (Kastamonu), Tay Sultan (Kastamonu), Baki Sultan (Küre), Geyikli Sultan (Kastamonu), Benli Sultan (Kastamonu) ve Sac-ayaklı Sultan (Kastamonu) bunlar arasındadır.

⁷¹⁰ Bu isimler için bk. Yakupoğlu: *Kuzeybatı Anadolu*.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Görüldüğü üzere bahis konumuz olan Şeyh Emre, o dönem İslâmî literatürü gereği tasavvuf erbabının kullandığı “Emre, Şeyh ve Sultan” gibi unvanları adında birleştirmiş, halkın saygısını kazanmış önemli bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vakıf defterlerinde, Vakfiyelerde, Tapu-Tahrir kayıtlarında ve halk rivayetlerinde kendisinden “Emre, Şeyh Emre, Emre Sultan” gibi isim ve lakaplarla bahsedilen bu zatın doğum ve ölüm tarihlerini, doğum yerini, icra ettiği faaliyetlerini kesin olarak ortaya koymak zor görünse de, onun hangi dönemde hayatta olduğuna ve nerede yaşayıp, nerede vefat ettiğine, soyunu kimlerin devam ettirdiğine dair bir kısım tespitler yapmak mümkündür.

Şeyh Emre'nin adının zikredildiği en önemli belgelerden biri olan Şeyh Emre Zaviyesi Vakfiyesi'ndeki bilgilere göre⁷¹¹ bu zat, XIII-XIV. yüzyıllarda Kastamonu'nun Devrekâni kazası (nahiyesi) hudutları dâhilinde bulunan ve bugün için ise Seydiler ilçesi sınırları içinde kalmış olan bir mevkiye kendi adı ile kayıtlara geçecek bir zaviye inşa etmiştir. Zaviye ile ilgili vakfiyenin düzenlenme tarihi H.774 Muharrem/ Temmuz 1372 M. yılına tekabül etmektedir.

Bu tarihte Kastamonu ve Devrekâni yöresi Candaroğulları Beyliği hudutları içinde bulunuyordu. 1372 yılında Candaroğulları hükümdarı Kötürüm Bâyezid/ Celâleddin Bâyezid (1362?- 1385) idi. Kötürüm Bâyezid'in İskender, İsfendiyar ve Süleyman adlı üç erkek çocuğu bulunuyordu. Zamanla ergenlik çağına ulaşacak bu evlatlardan İskender bugünkü Karabük, Safranbolu, Bartın gibi Candaroğulları'nın batı topraklarının sancak valiliğini, diğer oğlu İsfendiyar ise beyliğin doğu toprakları olarak Sinop ve çevresi valiliğini yürütecektir. 1370'lerde kardeşlerine göre yetişkin olduğu anlaşılan en büyük oğul Süleyman Paşa ise “Emir-i Kebîr” sıfatıyla beyliğin merkezinde bulunuyor veya büyük ihtimal Devrekâni, Küre, İnebolu ve o dönemde Sâhil kazası olarak bilinen bugünkü Çatalzeytin, Türkeli, Bozkurt, Abana ilçelerini içine alan kuzey topraklarını babası adına idare ediyordu. Kötürüm Bâyezid'in kardeşi Emir Mahmud Bey ise, o yıllarda Kastamonu'nun en yakın ve en verimli topraklara sahip kazası hüviyetini taşıyan Göl yöresinin idareciliğini üstlenmişti. Bu çerçevede Şeyh Emre'nin Devrekâni yöresinde inşa ettiği zaviye ve faaliyet alanı, sonraki yıllarda Şehzade Süleyman Paşa (1385 yılı sonrası II. Süleyman Paşa)'nın yönetim sahasında kalıyordu. Dolayısıyla zaviye ile ilgili vakfiyede belirtildiği üzere, bu tesisin vakıflarını Süleyman Paşa tahsis etmiş, elbette hükümdar sıfatıyla Kötürüm Bâyezid'in de onayı alınmıştır.

Vakfiyedeki bilgilerden anlaşıldığı üzere, 1372 yılında zaviye vakfının tevliyeti, meşihati, imameti ve nezareti *İmam Şemseddin b. Mehmed b. El-Merhum Şemseddin Şeyh Emre*'ye verilmişti. Buna göre, ilgili tarihte zaviyeyi İmam Şemseddin işletmekte olup, babasının adı Mehmed ve

⁷¹¹ Bk. *Şeyh Emre Zaviyesi Vakfiyesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Defteri (VGMA. VD.), Nr.580, Sayfa: 121, Sıra: 74.

dedesinin adı ise *Şemseddin Şeyh Emre* idi. O halde konumuz olan bu zaviyenin kurucusunun İmam Şemseddin'in dedesi Şeyh Emre olduğu ortaya çıkmaktadır. İmam Şemseddin'in 1372'de hayatta olduğuna ve dedesi Şeyh Emre'den "El-merhum" sıfatıyla bahsedildiğine bakılırsa, her nesil için ortalama yirmi beş-otuz yıldan hareketle, Şeyh Emre'nin miladi 1280 ilâ 1320'lerde zaviye işletmiş olduğunu kabul etmek mümkündür. Bu dönem, Moğol baskısı yüzünden Selçukluların yıldızının söndüğü bir devirdir. İlgili bu yıllarda Kastamonu'daki otoritesi gittikçe sarsılmaya başlayan Selçuklu Uc Beyliği Çobanoğullarının başında hükümdar olarak Muzaffereddin Yavlak Arslan (ö.1292) ve onun oğlu Nâsireddin Mahmud Bey (ö.1300'ler?) bulunmuştur. Bu son emiri Kastamonu'daki sarayında basıp öldüren Candaroğlu I. Süleyman Paşa (ö.1339?) Şeyh Emre'nin hayatta olduğu bir dönemde Kastamonu ve bütün kazalarına egemen olmayı başarmış, böylece Şeyh Emre ve kurmuş olduğu zaviyenin bulunduğu yöre de Candaroğulları egemenliğine girmiştir.

Bu tespitler dikkate alındığında, Şeyh Emre'nin tartışmasız olarak XIII. yüzyıl içinde dünyaya geldiğini söylemek mümkündür. Onun doğum yerinin Kastamonu veya Devrekâni yöresi olduğu kesin şekilde söylenemez. Şeyh Emre'nin aile büyüklerinin Anadolu'da Moğol baskı ve zulmünün başladığı yıllarda yani XIII. yüzyıl ilk yarısında, Türkistan'dan, Horasan'dan, Azerbaycan'dan, Doğu veya İç Anadolu topraklarından Kastamonu'ya göçmüş olma ihtimali çok yüksektir. Nitekim miladi 1220'li yıllarda ünlü Türk devlet adamı ve şairi Kadı Burhaneddin'in büyük büyük dedesi Salur boyundan Mehmed, Moğollardan kaçarak Türkistan'dan Anadolu'ya göçmüş ve Kastamonu'ya sığınmıştı. Osmanlı devri âlimlerinden Taşköprülü-zâde'nin atalarından Hayreddin Halil'in büyük dedesi de yine Moğollar yüzünden Türkistan'dan geçerek Kastamonu'ya gelenlerdendi. Bu örnekler göz önünde bulundurulduğunda şu sonuca ulaşmak mümkündür: Şeyh Emre'nin atası/ailesi miladi 1220'lerde Kastamonu yöresine göçmüş, Çobanoğulları hükümdarı Hüsameddin Çoban Bey de, iskân politikası gereği bu aileyi, diğer bazı ailelerle birlikte Kastamonu'nun kuzeyinde iskâna yeni açılan topraklara (bugünkü Seydiler yöresine) yerleştirmiştir. Şeyh Emre'nin, miladi 1250 yılları civarında bu yörede dünyaya gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Bu tahminin dışında ikinci bir ihtimal, yine Moğol baskısı yüzünden veya Kastamonu'nun bir ilim ve kültür merkezi noktasında adını duyurması sebebiyle Şeyh Emre, ailesiyle beraber Kastamonu'ya göçmüş ve bu aile bugünkü Emreler köyü civarına iskân edilmiş olabilir. Esasen miladi 1277 yılında ve hemen akabinde İlhanlı hükümdarı Abaka Han, Elbistan Savaşı yenilgisinin intikamını almak amacıyla Anadolu'da on binlerce kişiyi katletmişti. Bu şekilde Sivas, Kayseri, Kırşehir, Niğde, Nevşehir, Aksaray, Konya ve hatta daha batıdaki topraklar Moğol çizmesi altında ezilmişti. Bu hadiseler sırasında kuzeyde Ilgaz Dağları'nın arkasında nispeten daha güvenli ve doğrudan işgal görmemiş Kastamonu havalisine de göçler hız

kazanmıştı. İşte Şeyh Emre ve ailesi, böyle bir ortamda Kastamonu topraklarına gelip yurt tutmuş olabilir.

Bu iki ihtimalden hangisi doğru olursa olsun, burada gerçek olan hakikat, Şeyh Emre'nin XIII. yüzyıl ortalarında siyasi ve sosyal açılardan sancılı bir dönemde dünyaya gelmiş olduğudur.

Aile büyüklerine veya kendisine devlet otoritesi tarafından mülk olarak verilen topraklarda zamanla bir zaviye açan ve gelen geçene hizmet ederek devlete borcunu (vergisini) ödeyen Şeyh Emre, uzun süre bu vazifeyi icra etmiş olmalıdır ki, hem kurduğu zaviye hem de çevresinde oluşan iskân birimi (köy) kendi adıyla (Şeyh Emre/ Emre Sultan, Emreler) anılır olmuştur. Bu hizmetlerinden ötürü ve zaviyesinin daimi surette çalışır olabilmesi için bilahare Candaroğulları beyleri de ona ve ailesine devlet desteği sağlamışlardır.

Şeyh Emre'nin vefat tarihi miladi 1372 yılından çok öncedir. Çünkü bu tarihte artık zaviyeyi onun torunu İmam Şemseddin çalıştırmaktadır. Dolayısıyla Şeyh Emre, muhtemelen Candaroğlu I. Süleyman Paşa zamanında 1320'li yıllarda vefat etmiş olmalıdır. Ortalama 70 yıllık bir ömür sürdüğünü düşünersek, onun doğum tarihini miladi 1250 yılları civarında; doğum yerini ise Türkmenlerin Anadolu'da kat ettikleri meşakkatli göç yolları üzerinde aramak gerekir.

4. Şeyh Emre Köyü

Şeyh Emre'nin hayatının önemli bir kısmının geçtiği ve zaviyesini inşa ettiği yöre, bugünkü Emreler köyü civarındır. Bu köy, XIII-XX. yüzyıllar arasındaki yedi asırlık süreçte bazen Kastamonu'nun Devrekâni nahiyesine, bazen Küre-i Nühas (Küre) kazasına, bazen İnebolu kazasının Küre veya Ağlı nahiyelerine bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. Bugün ise Kastamonu'nun Seydiler ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Çobanoğulları ve Candaroğulları beylikleri zamanında burada zaviyenin faaliyetlerinin de etkisiyle bir köy ortaya çıkmış ve bu iskân birimi zaviyeden ötürü Şeyh Emre Köyü adı ile kayıtlara geçmiştir. Diğer bir ifade ile Şeyh Emre'nin adı, hem kurduğu zaviyeye hem de zaviyenin bulunduğu mahalde teşekkül eden köye verilmiştir.

Şeyh Emre Köyü'nün kuruluş mazisi, XIII. yüzyıl ikinci yarısına kadar götürülebilir. Nitekim Şeyh Emre Köyü'nün batısında bulunan Sabuncular Köyü Divan Camii'nin H.662/1263 M. tarihinde inşa edilmiş olduğu, kitabesine bakılarak tespit edilmiştir. Yörede Selçuklular/ Çobanoğulları devrinde kurulmuş olduğu bilinen başka köyler (Arslanlu, Balabanlar, Böcek, Çalca, Çırdak, Çiğil-erüğü, Delü Hacılar, Ericek, Hasanlı, Ağlı, İnce-su, Kavraz, Mancılık, Ortaca, Saraycık, Seydiler, Şalgam, Şeyh Bâli, Üyük, Yağular vb.) ve hatta zaviyeler (Kurt Şeyh, Seyyid Zülfikâr vb.) bulunmaktadır.

M.1372 tarihli Şeyh Emre Zaviyesi Vakfiyesi'nde köyün adı Şeyh Emre şeklinde geçmektedir ve Devrekâni nahiyesine bağlı olduğu görülmektedir.

M.1487 tarihli Kastamonu Tapu-tahrir Defteri'nde bu köyün ismine "Emre" veya "Şeyh Emre" şekliyle tesadüf edilememiştir. Ancak bu defterde Saraycık, Ortaca gibi Şeyh Emre köyüne yakın diğer bazı köylerin adları geçmektedir.

XV. yüzyıl son çeyreğine ait Kastamonu Vakıf Defteri'nde ise bu köyün adı sadece Emre şeklinde ve Küre kazasına bağlı olarak geçmektedir. Emre Köyü, burada bulunan Şeyh Emre Zaviyesi'nin vakfı idi. Bu tarihlerde köyün nüfusu 19 hane ve 5 mücerred olarak verilmiştir. Bu haneler adına vergiye tâbi olarak gösterilen reayanın isimleri ve baba adları şu şekildedir:⁷¹²

Ahmed, Dursun oğlu, Evhad'ın kardeşi;
Ali, Selman oğlu;
Ali, Bâli oğlu, Murad'ın kardeşi;
Ayvati, Yakup oğlu;
Bahşâyîş, Salih oğlu;
Bâli;
Cemal;
Dursun, Hasan oğlu;
Evhad, Dursun oğlu;
Habib, Cemal oğlu;
Hacı, Kasım oğlu;
Halil, Dursun oğlu;
Halil Fakih, Ömer Fakih oğlu, İbrahim'in kardeşi;
Hamza, Ali Fakih oğlu;
Hasan, Yakup oğlu;
Hızır, Muhsin oğlu;
İbrahim, Ahmed oğlu;
İbrahim, Ömer Fakih oğlu;
İlyas, Kasım oğlu, Hacı'nın kardeşi;
İlyas, Dursun oğlu, Halil'in kardeşi;
Kasım;
Mezid, Habib oğlu;
Muhsin;
Murad, Bâli oğlu;
Mustafa, Bahşâyîş oğlu;
Ömer Fakih;
Pîrî, Bâli oğlu, Murad ve Ali'nin kardeşi;
Salih;
Selman;
Süleyman, Hacı oğlu;
Yakup, Süleyman oğlu.

⁷¹² İBK. MCO. 75, v.55a.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Görüldüğü üzere günümüzden yaklaşık 500-550 yıl önce Emre köyünde yaşayan reyanın ve babalarının isimleri Ahmed, Ali, Ayvatı, Bahşâyîş, Bâli, Dursun, Hacı, Halil, Hamza, Hasan, İbrahim, İlyas, Murad, Mustafa, Ömer, Süleyman, Yakup gibi tamamen o döneme ait klasik Müslüman Türk adlarıdır.

XV. yüzyıl kayıtlarına göre Emre köyü hududu dâhilinde çiftlikler ve Göynük-vıranı adlı yaylak bulunmakta idi. Bu yaylağın bugünkü Sabuncular köyünün mahallesi olan Göynükören köyü civarında olduğunu söyleyebiliriz. O dönemki kayıtlara göre Emre köyünde buğday ve arpa gibi tarım ürünleri yetiştirilmekte idi.

XVI. yüzyıl ilk çeyreğine ait kayıtlarda ise bu köyün adı yine sadece Emre olarak verilmiş olup bu tarihlerde köy 20 hane, 5 mücerred nüfus barındırmakta idi. Köy bu tarihlerde yine Şeyh Emre Zaviyesi'nin vakıfları arasında olup, buradan zaviye için 1547 akçe hâsıl tahsil edilmiştir.⁷¹³

XVI. yüzyıl sonrasında Emre köyünün adı zamanla Emre Sultan ve Emreler şekline dönüşmüştür. M.1703, 1756, 1790, 1802, 1811, 1822, 1837, 1853 tarihli arşiv vesikalarında bu köyün adı Emirli/Emirler/Emreler gibi üç ayrı şekilde kaydedilmiştir. Kâtipler, bu köy adının yazılışını bir türlü standarda kavuşturamamışlardır.

Emre köyü, XVI. yüzyıldan itibaren bazen Devrekâni'ye bazen Küre'ye ve bazen de Ağlı gibi kaza veya nahiyelere bağlı gösterilmiştir. Mesela 1837 yılına ait bir kayıtta bu köy, Küre (Küre-i Nühas) kazasının Ağlı nahiyesine bağlı gösterilmiştir. 1866 (H.1283) tarihli bir belgeye göre ise doğrudan Küre-i Nühas kazasına tâbi kaydedilmiştir. Ancak bu köyün 1868 yılına kadar Küre kazasının Ağlı nahiyesine bağlı olduğu tespit edilmektedir. Bu tarihten sonra, Küre'nin İnebolu kazasına bağlı nahiyeye yapılmasıyla yine bahsi geçen bu nahiyeye bağlı olarak idare edilmiştir. Emreler köyü ahalisi, bağlı oldukları Küre-i Nühas'ın, köylerine olan uzaklığından dolayı, 1888 yılının Ocak ayında vermiş oldukları bir dilekçe ile köylerinin Devrekâni'ye bağlanması talebinde bulunmuşlardır. Ancak bu isteğin yerine getirilmediği görülmektedir. Nitekim sonraki yıllarda da Emreler köyü, Küre kazasına bağlı olarak varlığını sürdürmüştür. 1896 yılı Kastamonu Sâlnâmesi'ne göre Emreler köyü, aynı isimle Kastamonu Vilayeti'nin İnebolu kazasına tâbi Küre nahiyesine bağlı idi. Bu tarihte Emreler köyü, 49 hane ve 295 nüfusa (137 erkek; 158 kadın) sahipti. Aynı tarihte komşu yerleşim yerlerinden Ericcek köyünün, 25 hane ve 158 nüfusu vardı. O yıllarda Seydiler ise köy statüsünde olup, 78 hane ve 459 nüfusa sahipti.⁷¹⁴

Küre, 1926 yılında ilçe yapılırken Emreler köyü yine bu ilçeye bağlı kalmaya devam etmiştir. İç İşleri Bakanlığı'nın yayınladığı Köylerimiz adlı eserde Seydiler, Aşağı ve Yukarı Arslanlı, Emreler, Sabuncular, İmranlar

⁷¹³ BOA. TD. 438, s.635.

⁷¹⁴ Başbakanlık Devlet Arşivleri G. Müdürlüğü, DH.MKT., Dosya No:1478, Gömlek No:119.; Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi, 1896 M., s.287-288.

gibi köyler o tarihlerde bu kazaya bağlı görünmektedir. Daha sonra bu yöre, 1944 yılında ilçe yapılan Devrekâni'ye bağlanmıştır. 1946 yılı kayıtlarında Emreler Köyü Devrekâni'ye bağlı görünmektedir. 1967 yılında Belediye teşkilatı kurulan Seydiler'in 1990 yılında ilçe olması ile Emreler köyü de Seydiler sınırları içinde kalmıştır. 1946 yılı kayıtlarında Devrekâni kazasının Ericcek muhtarlığına bağlı Sofucak köyü geçmekte idi. Sofucak, bugün Emreler köyünün mahallesidir.

Günümüzde Şeyh Emre Köyü'nün durumu üzerine şu tespitleri yapmak mümkündür:

* Köy, 2014 yılı itibarıyla resmî kayıtlarda Kastamonu İli- Seydiler İlçesi- Emreler Köyü olarak geçmektedir.

* Seydiler İlçesi'nin 3 km. güneybatısında, Kastamonu il merkezine 33 km. mesafededir.

* 1065 metre rakımlı köyün kuzeyi tarım arazilerine, güneyi ise ormanlık alana açılır.

* Emreler muhtarlığına bağlı Sofucak, Saraycık ve Kandavurlar adlı üç mahalle vardır.

* Nüfusu: 1990 yılı: 232 kişi; 2000 yılı: 196 kişi; 2011 yılı: 153 kişi; 2012 yılı: 149 kişi; 2013 yılı: 150 kişidir. Buna göre Emreler köyünün nüfusu son 24 yılda büyük oranda azalma göstermiştir.

* Köyün bağlı olduğu Seydiler ilçe merkezinin nüfusu 2013 yılı sonu itibarıyla 2565 kişidir. Bu rakamın içinde ilçenin hemen yakınında bulunan ve ilçe belediye sınırları içine alınarak Seydiler'in birer mahallesi haline dönüştürülmüş Aşağı ve Yukarı Aslanlı, Ayvatlar, Batıörcünler, Delihacılar, Demirciozü, Hacıkayalar, Yağlar ve Yayla köylerinin nüfusları da girmektedir. İlçenin bütün köyleri (1544 kişi) dâhil nüfusu ise 4109 kişidir. Bu rakam 1985 yılında 6800 kişi idi. Dolayısıyla son dönemde Seydiler ilçesinin genel nüfusunda büyük bir düşüş yaşanmıştır.

* Seydiler ilçesine Emreler köyü ile birlikte toplam 15 köy bağlıdır. Bu köylerin isimleri ve 2013 yılı nüfusları şu şekildedir: **Çerçiler** (Göktepe ve Tepe mahalleleri dahil): 50; **Çırdak** (Maşaoğlu, Selimoğlu, Yassı mahalleleri dahil): 84; **Çiğil-erik** (Demiroğlu, Dere, Harmanda, Hatip, Hücümen, Ödemiş, Yukarı mahalleleri dahil): 98; **Emreler** (Kandavurlar, Safaycık, Sofucak mahalleleri dahil): 150; **Ericcek** (Emmi, Haydarlı, İbici, Karahmet, Mavili, Yapukçu mahalleleri dahil): 88; **İmranlar** (Çavuşoğlu, Halaçoğlu, İmamoğlu, Kayalar mahalleleri dahil): 71; **İncesu** (İmamoğlu, Kuruoğlu, Madenkeşoğlu mahalleleri dahil): 85; **Karaçavuş/Momacı** (Börekçi, Bozarmut, Kurt, Madenoğlu mahalleleri dahil): 87; **Kepez** (Aliağa, Yakupoğlu mahalleleri dahil): 72; **Mancılık** (Hacımasoğlu, Kadiroğlu, Kuytulu, Süngüler, Şahbat mahalleleri dahil): 148; **Odabaşı** (Çömek ve Hoşkunlar mahalleleri dahil): 120; **Sabuncular** (Çelebioğlu, Göynükören, Hüsemli, Sürmeli mahalleleri dahil): 189; **Şalgam** (Aşağı Şalgam, Böcek, Demirci, Töççoğlu mahalleleri dahil): 130; **Üyük** (Kadıhüseyin ve

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Küçükler mahalleleri dahil): 95; **Yolkaya/Keydanlar/ Gidenler** (Ayrancı, Karakaş, Pantır, Sarnıç, Satılmışoğlu mahalleleri dahil): 77.

Bu bilgilere bakıldığında, Emreler köyünün, Seydiler ilçesinin Sabuncular köyünden sonra nüfus bakımından ikinci büyük köyü olduğu görülecektir. Ancak Seydiler'e bağlı bütün köylerin nüfusu toplansa bile, İç Anadolu bölgesindeki büyük bir köyün nüfusu kadar bir sayıya bile ulaşması mümkün olmamaktadır. Bu çerçevede Emreler köyü, Seydiler şartlarında büyük bir köy, ama Türkiye şartlarına göre az nüfuslu bir yerleşim yeridir. Bunun yanında Emreler köyünün 150 olarak verilen nüfusuna Kandavurlar, Saraycık ve Sofucak mahallelerinin nüfusları da dâhildir.

Osmanlı devrinde Balkanlarda ve Anadolu'da "Emre, Emreler, Emre Sultan" vb. adlarla kayıtlı köyler vardı: Varna'nın Kozluca kazasına tabi Emreler karyesi gibi. Günümüzde Türkiye sınırları içinde "Emre" adı ile kayıtlı birkaç köy bulunmaktadır. Bunlar; Sivas'ın Hafik ilçesinin Emre köyü, Balıkesir'in Bandırma ilçesinin Emre köyü, Manisa'nın Kula ilçesinin Emre köyü, Erzurum'un Köprüköy ilçesinin Emre köyü, Erzurum'un Ilıca ilçesinin Emrecik köyü, Kastamonu'nun Seydiler ilçesinin Emreler köyü, Ankara'nın Nallıhan ilçesinin Emremsultan köyü. Bunlardan Nallıhan ilçesine bağlı Emremsultan köyü, adını Yunus Emre'nin hocası Tapduk Emre'den almıştır. Dolayısıyla bu köy adı çok eski bir maziye dayanır. Diğer köy adlarını da ayrıca incelemek lazımdır. Sonradan değiştirilmiş adlar olabilir.

5. Şeyh Emre Köyü Camii/ Süleyman Paşa Camii

Şeyh Emre Köyü Camii, kayıtlarda çoğunlukla Süleyman Paşa Camii olarak geçer. Candaroğlu Süleyman Paşa, babasının yerine Kastamonu'da tahta çıkmadan önce yani şehzadeligi yıllarında bugünkü Seydiler yöresinde Emreler köyündeki Şeyh Emre Zaviyesi'ne vakıflarda bulunmuş, bununla ilgili vakfiye tertip ettirmişti. Bu nedenle zamanla zaviyenin adı Süleyman Paşa Zaviyesi olarak kayıtlara geçmiş, o isimle anılmaya başlamıştı. Bunun yanında, adı geçen köyde bu bey adına bir de cami inşa edilmiştir. Bu cami, bir ihtimal Şeyh Emre tarafından yaptırılmış, vakıflarından dolayı zamanla Süleyman Paşa'nın adını almış da olabilir. Şeyh Emre Köyü'ndeki bu caminin 650 yıl zarfında birkaç defa yenilenmek suretiyle günümüze kadar ulaşmış olması sevindirici bir hadisedir.

Süleyman Paşa Camii, yüzyıllar boyunca ibadete açık olup, cami vazifelilerinin tayinleriyle ilgili kayıtlar bu durumu teyit etmektedir. Konu ile ilgili bir arşiv belgesinin⁷¹⁵ özeti şu şekilde verilebilir:

"Vakf-ı Cami-i Şerif-i Süleyman Paşa, der Karye-i Emreler. Tâbi-i Nâhiye-i Ağlı, der Kazâ-i Küretü'n-Nühâs..."

"Küre-i Nühâs kazasının Ağlı nahiyesine bağlı Emreler Köyü'ndeki hayır sahibi merhum Süleyman Paşa'nın bina ettiği Cami-i Şerif'te vazife ile nisf

⁷¹⁵Başbakanlık Devlet Arşivleri G. Müdürlüğü, HAT, Dosya No:1604, Gömlek No:57.

hisse imamet ve nısf hisse hitabet cihetleri, Seyyid Salih Halife b. Mustafa'nın vefat etmesiyle, 1237 senesi Rabiulâhir ayının 25. günü (19 Ocak 1822), oğlu Seyyid Hasan Halife'ye tevcih olunmuştur. Ancak daha sonra yapılan evrak incelemesinde Seyyid Salih'in bahsedilen tarihte vefat etmeyip hâlen hayatta olduğu ortaya çıkarılmıştır. Seyyid Hasan Halife'nin ismi mevcut ve cismi nâ mevcut olduğundan dolayı, nısf hisse imamet ve nısf hisse hitabet cihetleri yine Seyyid Salih'in tasarrufuna bırakılmıştır. Bilahare Seyyid Salih, bu iki cihet hakkında elinde bulundurduğu eski beratını kendi rızasıyla teslim ederek, talep sahibi Abdurrahman Halife b. İbrahim Halife'ye hissesini terk etmiştir. Yöreden tespit edilen ehl-i vukuftan Kırtıl oğlu Abdullah ve Muhammed b. Abdullah, Küre kazası nâibi Hasan Sabri Efendi'nin huzurunda Abdurrahman Halife'nin göreve ehil olduğuna dair şahitlik etmişlerdir. İlgili yazı Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'ne havale edilmiştir (29 Zilka'de 1252/ 7 Mart 1837).

Neticede Süleyman Paşa Camii imam-hatipliği, 1820'lerden beri Seyyid Salih adlı vazifelide iken, 1837 yılı Mart ayında Abdurrahman Halife'ye geçmiştir.

Emreler Köyü'nden Selahattin Yılmaz'ın verdiği bilgilere göre 1965 yılında yenisi yapılmak üzere yıkılan eski ahşap cami, 170 yıllık imiş. Buna göre ahşap caminin 1795'te inşa edildiği ortaya çıkıyor. Ancak Süleyman Paşa Camii'nin, hakikatte 1370'lerde inşa edilmiş olması gerekir.

Bugün Emreler köyünün tam ortasında tarihî eski ahşap camiinin yerine 1966 yılında yaptırılmış yeni cami ibadete açık olup, bu mabedin yanında cami lojmanı hizmet vermektedir. Lojmanın yerinde eskiden Şeyh Emre Zaviyesi/Tekkesi bulunuyormuş.

6. Şeyh Emre Zaviyesi ve Vakfiyesi

"Zaviye", Anadolu'da tekkenin küçüğüne veya kervansarayların seyrek bulunduğu yerlerle geçit ve derbentlerdeki konak yerlerine verilen bir isimdir. "Tekke" ise "bir şeyhin yönetiminde ve dervişlerin birlikteliğinde tasavvuf eğitiminin verildiği mekân" olarak tarif edilebilir. Bu her iki terim de birbirlerinin yerine kolayca kullanılmıştır. Hatta bazı tarihî metinlerde aynı tesis için hem tekke hem de zaviye tabirleri geçebilmektedir. İslam dünyasında çoğu yerde "hankâh, dergâh, ribât, imaret" gibi terimler de zaviye/tekke anlamını taşımıştır.

Anadolu'da zaviyeler, Selçuklular devrinde ve özellikle de kesif olarak XIII. yüzyıldan itibaren açılmaya başlanmıştır. XIII-XV. yüzyıllarda Anadolu'da bunların en meşhurları; Bilecik'te Şeyh Edebâli, Kırşehir'de Ahi Evran ve Çorum Mecitözü'nde Elvan Çelebi adlarına açılmış zaviyelerdir. Tekke adıyla meşhur olanlarına ise Antalya Elmalı'daki Abdal Musa Tekkesi gösterilebilir.

Tekke/ zaviyelerin yöneticilerine "Şeyh" adı verilmekte idi. Tekkenin yönetim esaslarını tasavvuf gelenekleri ve şeyhin tavrı belirlerdi. Tekke şeyhliği, umumiyetle babadan oğula intikal eden bir görev şeklinde tespit

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

edilmişti. Ancak iyi bir yönetim sergileyememiş zaviye şeyhlerinin yetkileri veya vakıf gelirleri devlet tarafından ellerinden alınabilirdi. Zaviye yöneticileri, hizmet sundukları yörede sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirirken devlet yöneticileriyle de yakın ilişkiler kurmuşlardır. Zaviyeye devlet desteği alabilmek, o zaviyenin uzun ömürlü olmasını sağlamıştır.

Anadolu'da tekkelerin ziraata elverişli geniş araziler veya stratejik öneme sahip yerler üzerinde kurulduğu, bunların zengin vakıflarla desteklendiği; bazı büyük zaviyelerde mescit, abdesthane, hamam, mutfak, ambar, kütüphane, misafirhane, odalar, değirmen, ahır, bağ bahçe gibi birimlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Kalabalık sayıda misafir ağırlayan bazı zaviyelerde ise kapıcı, aşçı, bulaşıkçı, ferrâş, çerâgî, kilerci, değirmenci, kayyım, kâtip, imam, müezzin, derviş vb. hizmet ehli görev almıştır.⁷¹⁶

Zaviyeler, memlekete gelen yabancıları/misafirleri karşılama, onların yiyecek, içecek ve yatacak yerlerini temin etme, yolcu ve misafirleri kötü niyetli kişilerin elinden kurtarma gibi konularda hizmet sunmuşlardır. Zaviyeler, o çevredeki önde gelen kimseler tarafından kurulmakta idi. Bu kimseler buraları halı, kilim, kandil vs. eşyalarla donatarak hizmete hazır hale getirmekte, ısınmasını ve aydınlanmasını sağlamak suretiyle misafirleri memnun etmeye çalışmakta idiler. Zaviyedeki dervişler, yemek pişirip, gelene-geçene hizmet etmekle kalmayıp, kendi aralarında da yiyip-içip, aralarında türlü oyunlar çıkarıp eğlenmekte, zikir ve ibadetle gecelerini geçirmekte idiler. Zaviyelerin bir kısmını Ahiler işletmekte idi. Ahi dervişleri, İbn Battuta tarafından *kerem sahibi ve cömert, yabancıları, gariplere şefkat ve muhabbet gösteren, gelene geçene yardımlarını esirgemeyip, bunları kendi hısımları imiş gibi kucaklayan sevgi dolu dervişler* olarak tasvir edilmişlerdir.⁷¹⁷

Kastamonu havalisinde XIII-XV. yüzyıllar boyunca "*ahi, abdâl, şeyh, derviş, dede, baba, fakih*" gibi sıfatlarla anılan şahsiyetlere ait olduğu görülen çok sayıda zaviyenin yöreyi âdeta bir ağ gibi ördüğü görülmüştür. Mesela Derviş Elvan ve Derviş Mahmud Boyabad'da; Derviş Ahmed Kastamonu Sahil'de; Derviş En'am Daday'da; Derviş Hasan ve Derviş Yakup Tosya'da; Derviş İbrahim Kastamonu'da; Derviş İvaz Mengen'de kendi adlarına zaviyeler inşa edip, bu tesislerde kendileri tekyedarlıkta bulunarak âyendeye ve revendeye hizmet sunmuşlardı. Nesillerinden gelenler de bu görevi ifa etmişlerdir. Bunların yanında Âdil Şeyh, Ali Şeyh, Arif Şeyh, Aydın Şeyh, Hasan Şeyh, Hızır Şeyh, Kara Şeyh, Kurt Şeyh, Salih Şeyh, Saltuk Şeyh, Şeyh Ahmed, Şeyh Arslan, Şeyh Bostan, Şeyh Çoban, Şeyh Davud, Şeyh Mümin, Şeyh Paşa, Ali Fakih, Hoca Fakih, Espiye Fakih, İvaz Fakih, Abdal Hasan, Abdal Paşa vb. daha pek çok şahıs,

⁷¹⁶ Mustafa Kara: "Tekke", *TDV. İA.*, C.40, s.368-370.

⁷¹⁷ *İbn Battuta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bak. Yay., s.6-7,51.

bölgede kendi adlarına veya mensubu buldukları bir topluluğun adına izafeten zaviye tesis etmişlerdir.

Şeyh Emre Zaviyesi de Kastamonu'daki önemli ve mazisi çok eskiye dayanan bir tesistir. Bu yapı, XIII. yüzyıl son çeyreği içinde yani Selçuklulara bağlı Uc Beyliği Çobanoğullarının son yıllarında, Şeyh Emre tarafından o yıllarda Devrekâni kazası hudutları dâhilinde bulunan bir muhitte inşa edilmiştir. Zaviyenin bulunduğu yer, zamanla Şeyh Emre Köyü'nü de ortaya çıkaracaktır ki, bu köy hakkında yukarıda ayrıntılı bilgi verilmişti. Zaviyenin kurulduğu alan, tarım arazilerinin geniş olduğu bir saha olmasına rağmen burasının hemen güneyi dağlık alanlara açılmaktadır. Bu nedenle Şeyh Emre yaptırmış olduğu bu zaviye vasıtasıyla Devrekâni ve Küre yörelerinden gelip, Daday istikametine devam edecek yolcuların dağlık bölgeye girmezden evvel konaklamalarına ve diğer taraftan Daday istikametinden gelerek dağlık mıntıkada zorlu bir yolculuk yapmış yolcuların da soluklanıp dinlenmelerine imkân sunmuştur. XIII-XIV. yüzyıllarda henüz Seydiler ilçesi mevcut olmadığı için Küre'den ve Devrekâni'den gelenlerin bir-iki menzil sonra konaklayabilecekleri en önemli mekânlardan biri her halde Şeyh Emre Zaviyesi olmuştur.

Şeyh Emre, inşa ettiği zaviyesini Candaroğulları devrinde de işletmeye devam etmiştir. Onun Candaroğlu hükümdarı I. Süleyman Paşa'dan destek gördüğü düşünülebilir. 1320'lerden sonra vefat ettiğini anladığımız Şeyh Emre'nin yerine zaviye şeyhliğine oğlu Şeyh Mehmed'in geçtiği anlaşılıyor. Candaroğulları idaresindeki yörede bulunan bu zaviyeyi Şeyh Mehmed'in, vefat yılları olan 1350'lere kadar çalıştırdığı tahmin olunmaktadır. Bu tarihlerde Candaroğullarının başında Âdil Bey bulunuyordu.

Miladi 1372 tarihli zaviye vakfiyesinden⁷¹⁸ anlaşıldığı üzere zaviye yönetimi daha sonra Şeyh Mehmed'in oğlu İmam Şemseddin'e geçmiştir.

Zaviye vakfiyesinin Candaroğlu II. Süleyman Paşa (1385-1392)'nın şehzadeliği devrinde onun emriyle hazırlandığı görülmektedir. 1372 tarihinde Candaroğullarının başında Celâleddin Kötürüm Bâyezid Bey bulunuyordu. Süleyman Paşa, henüz hükümdar değildi. Babasının izniyle, beylik hudutları içinde bulunan Devrekâni yöresinin valiliğini yürütüyordu. Vakfiyede ondan "El-Emirü'l-Kebir", "El-Müşîrü'l-Hatîr", "Kıdvetü E'âzım-ı Ümerâi fi'l-Âlem", "Müstahdimü Erbâbi's-Seyf ve'l-Kalem" gibi unvanlarla bahsedilmiştir.

Vakfiyenin tahlilinden anlaşıldığı üzere Şehzade Süleyman Paşa, hayır işlemek niyetiyle Allah rızası için Emre Sultan Zaviyesi'ne Şeyh Emre Köyü ve çevresinden vakıflarda bulunmuştur. Buna göre 1372 yılında Süleyman Paşa'nın tahsis ettiği ilgili bu vakıflar şu şekilde sıralanabilir:

⁷¹⁸Şeyh Emre Zaviyesi Vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Defteri (VGMA. VD.), Nr.580, Sayfa: 121, Sıra: 74.; Arapça vakfiyenin Türkçe çevirisi yapılırken Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi mütercimi Refik Şallı'nın çevirisi esas alınmış, ancak metin üzerinde küçük düzeltmeler yapılmıştır. C.Y.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

* Devrekâni Nahiyesi'ne tâbi Şeyh Emre Köyü'ndeki bir mezranın tamamı,

* Devrekâni Nahiyesi'ne tâbi Göynük-viran Köyü'ndeki bir mezra,

* Devrekâni Nahiyesi'ne tâbi Göynük-viran Köyü'nde "Yaylak" tabir olunan bir yayla,

* Devrekâni Nahiyesi'ne tâbi Şeyh Emre Köyü çevresinde bulunan köylerden Ağlı, Hasanlı, Ortaca ve Seydiler köylerindeki ve diğer yerlerdeki miktarı belirlenmiş araziler.

Bütün bu araziler, Devrekâni Nahiyesi hudutları dâhilinde inşa edilmiş Emre Sultan Zaviyesi'nin mesalihine Süleyman Paşa tarafından vakfedilmiş olup, zikri geçen bu arazilerden elde edilen mahsulat, zaviyeye uğrayan yolcuların, yabancıların, ihtiyaç sahiplerinin yeme ve içmelerine, barınma gereksinimlerine sarf edilecektir.

Vakfiyede isimleri geçen Emre köyü hududundaki Göynük-viranı adlı köy ve burada aynı adda bir mezra ve yaylak, XV-XVI. yüzyıl kayıtlarında da geçmektedir. Bu köy bugün Göynükören adıyla Sabuncular köyünün bir mahallesi olarak varlığını sürdürmektedir. Ayrıca vakfiyede isimleri zikredilen Ağlı, Hasanlı, Ortaca ve Seydiler gibi iskân birimleri de bugün mevcut olup, bunlardan Ağlı ve Seydiler, ilçe konumuna yükselmişlerdir. Hasanlı köyü ise Ağlı ilçesine bağlıdır. Ortaca köyünün ise bugünkü Sabuncular köyü çevresi olduğu kanaatindeyiz.

1372 yılı itibarıyla zaviye vakfının tevliyeti, meşihati, imameti ve nezareti *İmam Şemseddin b. Mehmed b. El-Merhum Şemseddin Şeyh Emre*'nin elinde idi. Zaviyenin kurucusunun İmam Şemseddin'in dedesi Şeyh Emre olduğu bu vakfiye kaydı ile de teyit edilmektedir.

Vakfiyeye göre, zaviye tevliyeti ve meşihatının İmam Şemseddin'den sonra "*neslen ba'de neslin, batnen ba'de batnın*" oğullarına ve onların oğullarının en salihine verilmesi şart koşulmuştur. Eğer zamanla Şeyh Emre'nin soyundan gelen salih bir oğul kalmazsa, vakfiyede belirtilen bu gelirlerin, yöredeki fakir ve miskinlerin ihtiyaçlarına sarf edilme şartı konulmuştur. Vakıf arazilerinin hiçbir şekilde satılamayacağı, bağışta bulunulamayacağı ve gereksiz işlerde kullanılamayacağı da vâkıf Süleyman Paşa'nın şartları arasındadır.

Zaviye şeyhliğinin sonraki yıllarda İmam Şemseddin'in soyundan gelenlere intikal etmiş olduğu görülmektedir.

Beyliğin Osmanlı topraklarına katıldığı 1460 yılına kadar Candaroğulları beyleri, bu zaviyenin hizmet sunması için desteklerini sürdürmüşlerdir. Osmanlı yönetimine geçtikten sonra da bu zaviyenin işleyişine ve vakıflarına müdahale edilmediği anlaşılıyor. Nitekim miladi 1490'larda Şeyh Emre'nin neslinden geldiği görülen Şeyh Ali Dede, tekyedar olarak Şeyh Emre Zaviyesi'ni işletmekte ve burada âyende-revendeye hizmet etmekte idi. Bu tarihlerde zaviye, Küre kazasına bağlı gösterilmiş bulunan Emre Köyü'nün sınırları içinde idi. Köy, içinde yaşayan 19 hane ve 5 mücerred nüfus, arazi

ve çiftliklerle beraber zaviyenin vakfı idi. Senevî 1171 akçe hâsıl, bu zaviyeye sarf edilmekte idi.

XVI. yüzyıl ilk çeyreğine ait Kastamonu Tapu-tahrir kayıtlarına göre de, o tarihlerde bu müessesenin adı Şeyh Emre Zaviyesi olarak geçmekte olup, Emre köyü yine bu zaviyenin vakfı idi. 20 hane, 5 mücerred nüfus barındırmakta olan bu köyden 1547 akçe hâsıl, bu zaviye için vakıftı. Aynı döneme ait Daday vakıf kayıtlarına göre, Daday'ın Azdavay nahiyesinde Sultan Emre adıyla bir zaviye mevcuttu. Bu zaviye için Daday kazasına bağlı Çocuk köyü (Hane: 10; Müc.: 4; Hâsıl: 617) vakfedilmişti.⁷¹⁹ Küre kazasına bağlı ve asıl araştırma konumuz olan Şeyh Emre (Emre Sultan) Zaviyesi ile Daday vakıflarında adı geçen bu Sultan Emre Zaviyesi'nin farklı tesisler olduğu anlaşılıyor. Nitekim bu iki zaviyenin arasında o dönem şartlarına göre en az iki konaklık mesafe bulunmakta idi. Diğer taraftan bu iki zaviyenin tarihî manada tek bir Şeyh Emre'den isim almış olması ise kuvvetle muhtemeldir.

Şeyh Emre Zaviyesi, XVII-XVIII ve XIX. yüzyıllarda da işleyişini sürdürmüştür. Bu yüzyıllara ait arşiv belgelerinde Şeyh Emre Zaviyesi'nin adı, çoğu zaman "Süleyman Paşa Zaviyesi" şeklinde zikredilmiştir. Bunun nedeni Candaroğlu şehzadesi II. Süleyman Paşa'nın bu zaviyeye vakıflarda bulunması ve zaviye yakınına kendi adıyla bir de cami yaptırmasıdır. Dolayısıyla yöre halkı zamanla bu tesisleri, ilgili bu beyin adıyla anar olmuştur.

Zaviyenin adının geçtiği ve zaviyenin işleyişi, zaviyedarlık ve tevliyet tevcihleri vb. bilgileri ihtiva eden arşiv belgelerinden⁷²⁰ örnekler verilebilir:

6 Ekim 1703 (25 Cemaziyelevvel 1115 H.) tarihli kayıta "Kastamonu sancağında Küre-i Nühas kazasında Emirli (Emreler) Köyü'nde Süleyman Paşa/ Şeyh Emre Zaviyesi Vakfı dâhilinde zaviyedarlık vazifesini yürüten Seyyid Şeyh Mehmed vefat etmiş, bu şahsın oğlu Seyyid Hüseyin, babasının zaviyedarlık hissesinin kendisine sadaka olunması ve bu konuda eline berat verilmesi talebiyle arzda bulunmuştur.

23 Kasım 1756 (29 Safer 1170 H.) tarihli bir belgede geçtiğine göre "Küre-i Nühas'a tâbi Emirli (Emreler) Köyü'nde bulunan Süleyman Paşa Zaviyesi Vakfı arazilerini tasarruf eden ve vâkıfın soyundan gelen sâlih evladından olan Seyyid Şeyh Ahmed, elindeki vakıf beratını teslim ederek vakıf hissesi tevliyetini kendi isteğiyle Seyyid İbrahim Halife'ye devretmeyi kabul etmiştir.

28 Aralık 1790 (21 Rabiulahir 1205 H.) tarihli bir belgeye göre "Küre-i Nühas'a tabi Ulu (Ağlı) nahiyesine bağlı Ulu (Emreler) Köyü'nde bulunan Süleyman Paşa Zaviyesi Vakfı'nı Seyyid İsmail ve Şeyh Mustafa

⁷¹⁹ BOA. TD. 438, s.635,659.

⁷²⁰ Başbakanlık Devlet Arşivleri G. Müdürlüğü (BDAGM.), İE.EV., Dosya No: 45, Gömlek No: 5097.;BDAGM, C.EV., Dosya No: 63, 66, 115, 429, 495, 504, 645, Gömlek No: 3109, 3261, 5705, 21714, 25037, 25492, 32547.;BDAGM, EV.d., Nr.19854.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

müştereken ellerinde bulunduruyorken, bunlardan ikincisi vefat etmiş ve vakfın zaviyedar ve tevliyet cihetleri yenilenmiştir. Bu işlemler esnasında zaviye hizmetlerini yürüten şahısların vâkıfın evladından olmasına ve hatta salih evladı olmasına ihtimam gösterilmiştir.

28 Temmuz 1794 (29 Zilhicce 1208 H.) tarihli bir belgeye göre “Küre-i Nühas'a bağlı Ağılı (Ağlı) nahiyesine tâbi Emreler Köyü'nde bulunan Şeyh Emre Zaviyesi, o tarihte faal durumda olup, tesisin eskiden olduğu gibi yine Süleyman Paşa Vakfı arazileri de mevcuttu. Yedj kıt'a tarladan oluşan bu vakıf arazilerini Seyyid Halil ve kardeşi Seyyid Eyüp tasarruf etmekte iken, adı geçen Seyyid Eyüp, geride erkek çocuk bırakmaksızın vefat etmişti. Seyyid Halil'in iddiasına göre Seyyid Eyüp'ün kızı olan Şerife, bilirkişinin tayin ve tespit ettiği fiyattan babasının hissesini almaktan çekinmiş, bunun üzerine Seyyid Halil, kardeşinin hissesini tapu ile üzerine geçirmiştir. Ancak Şerife, bu tarlaların babasından kendisine intikal ettiğini ileri sürerek amcası Seyyid Halil'den hak talep etmiştir. Neticede bunu yersiz bulan Seyyid Halil, vakıf arazilerine Şerife'nin dahlini önlemesi için devletten talepte bulunmuştur.”

M.1802 Haziran (Safer 1217 H.) tarihli bir arşiv belgesinde Emreler köyünün adı hem “Emre”, hem “Emirli” ve hem de “Emreler” şeklinde geçmekte olup, bu köy yine Küre/ Küre-i Nühas kazasına tabi gösterilmiştir. Ayrıca bu belgede köyde bulunan zaviye de, hem Süleyman Paşa Zaviyesi hem de Şeyh Emre Zaviyesi olarak mukayyet olup, tesisin vakıfları (2 nefer reaya, 11 zemin, 3 çiftlik, 1 yaylak, 1 zemin ve dükkân kirası, 3 değirmen ve Emre köyü) da bu belgede ele alınmıştır. Vakıfların vâkıfı olarak ise Süleyman Paşa gösterilmiştir. Ancak, ilgili belgede bunlardan daha önemli açıklamalar yapılmıştır. Şöyle ki, 1802 yılı itibarıyla Şeyh Emre Vakfı mütevellilerinden Seyyid Mustafa, vakfa ait köylerin ve mezarların ahâlilerinin son yıllarda vakıf mütevellisine teslim etmeleri gereken öşür ve mahsulatı vermediklerinden, hatta bu mahsulü gizlice toplayıp yediklerinden veya sattıklarından şikâyetçi olmaktadır. Ona göre kadimden beri vakfa dahil köylerin reayası, öşür hisselerini mütevellilere teslim etmeli, bu öşür ve mahsulat gerektiği şekilde taksim olunmalıdır. Ayrıca vakıf mütevellileri ve vâkıfın evladından ehl-i mürtezikadan olanlar, vâkıfın şartı gereği ve eskiden gelen bir âdet olması hasebiyle, her yıl nöbetleşe sekizer gün Şeyh Emre Zaviyesi'ne hizmet etmeli; zaviyede konaklayanlara yemek çıkarmalıdır (…münavebe tarîkıyla âyende revendeye it'âm-ı ta'âm ile rü'yet olunması şart-ı vâkıf ve mu'tâd-ı kadîm olmağla...). Seyyid Mustafa, vâkıfın şartının hilafına hareket ederek öşür ve mahsulatın üzerine yatmaya kalkan kimselerin tedip edilmesi ve vakfa olan müdahalelerin engellenmesine dair Küre kadılığına arzda bulunmuştur.

25 Kasım 1811 (9 Zilkade 1226 H.) tarihli bir belgeye göre “Küre-i Nühas'a tâbi Emirli (Emreler) Köyü'nde bulunan Süleyman Paşa Zaviyesi Vakfı'nı tasarruf eden müştereklerden yukarıda zikri geçen Seyyid Mustafa b. Seyyid Ebû Bekir, geride erkek çocuk bırakmadan vefat ettiği için hissesi

diğer müşterek Seyyid Mehmed b. Halil'e verilmiş ve bu zat, zaviyedarlık vazifesini yürütmeyi sürdürmüştür.

27 Kasım 1853 (25 Safer 1270 H.) ve 3 Şubat 1854 (5 Cemâziyelevvel 1270) tarihli arşiv belgelerinde geçtiği üzere "Küre-i Nühas kazası Emirler/Emirli (Emreler) Köyü'nde Süleyman Paşa Zaviyesi Vakfı zaviyedarlık ve tevliyet cihetlerine berat-ı şerif ile mutasarrıf olan Seyyid Hasan b. Hüseyin, 20 sene evvel Yalak-âbâd kazasına göçüp burada yerleştiği için, vakıf hizmeti boş kalmış ve zaviyeye gerekli hizmet yapılmaz olmuştur. Bunun üzerine Seyyid Hasan'ın kardeşinin oğlu Seyyid Ahmet'in, zaviyedarlık ve tevliyet cihetlerine tâlip olduğuna ve bu vazifeleri yerine getirebilecek vasıflara sahip bulunduğu dair arzda bulunmuş ve yeni berat talep edilmiştir.

Miladi 1866 (Rumi 1282) tarihli bir kayda göre Emreler karyesinde Süleyman Paşa Zaviyesi Vakfı'ndan vuku bulan hasılatın olarak bir kıt'a tarla; Çalık oğlu Ahmed ferağından Çalık oğlu Halil uhdesine verilmiştir.

23 Mart 1879 (29 Rabiulevvel 1296 H.) tarihli bir belgeye göre "Küre'nin Emreler Köyü'nde Süleyman Paşa Zaviyesi'ne zaviyedar tayini" yapılmıştır.

Görüldüğü üzere 1700 ve 1800'lü yıllara ait kayıtlarda zaviyenin ismi umumiyetle Süleyman Paşa Zaviyesi olarak geçmekte idi. Tesisin işletilmesinde bir takım sıkıntıların yaşandığı, yukarıdaki bu belgelerin dilinden anlaşılıyor. Buna rağmen devlet, zaviyenin yöre ulaşım yolları üzerinde mühim hizmetler sunduğunun idrakinde olarak bu tesisin çalıştırılması için her türlü desteği vermiş ve gerekli tedbirleri de almıştır.

Bu zaviyenin 1936 yılına kadar "tekke" sıfatıyla yöre insanına hizmet verdiğini, yine köy sakinleri dile getirmiştir. Bu tarihten sonra tekkenin vakıfları bozulmuş, tekke vakfına ait araziler, bu arazileri tasarruf edenlerin uhdesine tapulu olarak verilmiştir. Tekke, birkaç yıl daha halkın gönüllü olarak hizmeti sayesinde köy misafir konağı olarak hizmet vermiştir.

7. Şeyh Emre'nin Neslinden Gelenler

Şeyh Emre'nin 'soyundan gelenlerden olarak XIV. yüzyıl ilk yarısında faaliyet gösteren oğlu Şeyh Mehmed'in varlığından haberdarız. Bu zat da zaviyeyi işletmiştir. XIV. yüzyıl ortalarından itibaren ise Şeyh Emre'nin torunu İmam Şemseddin bu zaviyeyi çalıştırmıştır. Bu zatın 1372 yılında hâlen sağ olduğu, zaviyenin aynı tarihli vakfiyesinden anlaşılıyor. Bu zatın bir süre daha yaşadığını kabul etmek gerekir.

XV. yüzyıl son çeyreğinde ise Şeyh Emre'nin soyundan gelenlerden Şeyh Ali Dede adlı bir zattan haberdarız. Bu şahıs da zaviyede bir süre âyende-revendeye hizmet etmiştir.

XVI-XVII. yüzyıllarda Şeyh Emre'nin neslinden gelenler hakkında malumat bulunamadı. Ancak XVIII. yüzyıl başlarından itibaren zaviyeyi işletenlerin isimlerini tespit edebiliyoruz. Şeyh Emre'nin soyundan geldikleri belli olan bu şahıslar şu şekilde sıralanabilir:

* Seyyid Şeyh Mehmed (ö.1703);

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

- * Seyyid Hüseyin b. Seyyid Şeyh Mehmed (1703 ve sonrasında zaviye hizmetinde);
  - * Seyyid Şeyh Ahmed (1756'da zaviye hizmetinde);
  - * Seyyid İsmail (1790'da zaviye hizmetinde);
  - * Seyyid Şeyh Mustafa (ö.1790);
  - * Seyyid Halil (1794'te zaviye hizmetinde);
  - * Seyyid Eyüp (ö.1794): Yukarıda ismi geçen Seyyid Halil'in kardeşi.
  - * Şerife binti Seyyid Eyüp (Zaviyenin vakıf arazileri üzerinde amcası Seyyid Halil'le münazaalı);
  - * Seyyid Mustafa b. Seyyid Ebû Bekir (1802'de ve akabinde zaviye hizmetinde, ö.1811);
  - * Seyyid Mehmed b. Halil (Yukarıda ismi geçen Seyyid Halil'in oğlu olma durumu vardır. 1811'de Seyyid Mustafa'nın hissesini devraldı).
  - * Seyyid Salih Halife b. Mustafa (Yukarıda ismi geçen Seyyid Mustafa'nın oğlu olmalıdır. 1822'de ve sonrasında cami hizmetinde; 1837'de vakıf hissesini Abdurrahman Halife'ye devretti);
  - * Seyyid Hasan Halife b. Seyyid Salih Halife (Babası Seyyid Salih Halife'nin öldüğüne dair bir kayıtle, onun vakıf hissesini devralmış göründü. Ancak babasının ölmediği ve Hasan adlı bir şahsın da sadece isminin var olduğu kaydı düşüldü);
  - * Abdurrahman Halife b. İbrahim Halife (1837 ve sonrasında cami hizmetinde);
  - * Seyyid Hasan b. Hüseyin (1853'te zaviye hizmetinde);
  - * Seyyid Ahmed, Seyyid Hasan'ın kardeşinin oğlu (1853'te zaviye hizmetinde);
  - * Hacı Memiş (Emreler köyü sakinlerinden Selahattin Yılmaz'ın bahsettiği büyük büyük dedesi, Emreler köyünde tekke yakınına hamam yaptırmış, XIX. yüzyıl);
  - * İsmail, Hacı Memiş'in oğlu (Selahattin Yılmaz'ın bahsettiği büyük dedesi);
  - * Rıfat (Ülfet), Selahattin Yılmaz'ın bahsettiği büyük dedesi İsmail'in oğlu: 1866'da kardeşi İlyas (Yanık) ile vakıf münazaası var. 1935 yılında 95 yaşında vefat etmiş.
  - * İlyas, Selahattin Yılmaz'ın bahsettiği büyük dedesi İsmail'in oğlu: 1866'da kardeşi Rıfat (Ülfet) ile vakıf münazaası var.
  - * İhsan Yılmaz, Selahattin Yılmaz'ın babası;
  - * Selahattin Yılmaz, İhsan oğlu: Nakipoğulları sülalesinden.
  - * Emreler köyündeki diğer bazı ailelerin de Şeyh Emre'nin neslinden geldiği görülse de buna dair biraz daha ayrıntıya ihtiyaç hissedilmektedir.
- Görüldüğü üzere Şeyh Emre'nin neslinden gelenlerin büyük bir kısmı "Seyyid" unvanını kullanmışlardır.

8. Şeyh Emre'den Geri Kalanlar: Emre Sultan Türbesi, Tekke Yeri ve Emreler Köyü Halkı Hafızasında Kalan Şifahi Bilgiler

Şeyh Emre'nin mezarı, Emreler köyünün 200 metre doğusunda, köye bitişik arazilerin içinde hafifçe yüksek bir tepenin üzerinde kendi adı ile anılan üstü açık türbededir. Türbenin çevresi köy halkı tarafından tuğladan örülmüş 1,5 metre yükseklikteki bir duvar ile çevrilmiş ve türbe girişine demirden bir kapı yaptırılmıştır. Köyden görüştüğümüz kişiler, türbe duvarlarının şimdikiye kadar beş defa yıkıldığını, bunun nedeninin ise, duvar dışında da Emre Sultan'a mensup zatların kabirlerinin bulunması olduğunu ifade etmişlerdir. Gerçekten de duvarların sıvaları dökük vaziyettedir. Duvar içerisinde Emre Sultan'ın mezarından başka onun müritlerine ait olduğu iddia edilen iki mezar daha vardır. Emre Sultan'ın mezarı, yaklaşık 7 metre uzunluğunda ve 2 metre genişliğindedir. Halk, onun büyüklüğüne mütenasip bir mezar yapmıştır. Nitekim Kastamonu'da kırsal alanlardaki çok eski yatır mezarları da bu şekildedir. Kastamonu ve köylerinde tespiti yapılmış bu şekil uzun mezarların büyük kısmı Selçuklu devrinde vefat etmiş askerî veya tasavvufî büyüklere aittir. Mezarın baş ve ayak şahideleri kitablesiz, silindirik şekilde iki sütundan oluşmaktadır. Mezarın sınırları yöre halkı tarafından son asır içinde betondan inşa edilmiş 30 cm. yüksekliğindeki duvarla belirlenmiştir. Müritlerine ait olduğu öne sürülen iki mezardan birinin baş şahidesinde kitabe olsa da büyük kısmı toprak içinde kaldığından okunamaz duruma düşmüştür. Ancak baş şahidesinin yapım tekniğine bakıldığında bu mezarın XVIII. yüzyıldan eskiye gitmediği anlaşılıyor.

Türbenin içinde bulunduğu mezarlık halk arasında Emre Sultan arazisi olarak bilinmektedir. Rivayete göre bu mezarlığın bulunduğu alan, zamanında Şeyh Emre'nin arazisi/ tarlası imiş. Bu arazinin büyük kısmı mezarlık olarak kullanılmaktadır. Köy halkından vefat edenler halen bu mezarlığa defnedilmektedir. Mezarlığın ortasından zamanla yol geçirildiği için, mezarlığın büyük kısmı Emre Sultan Türbesi tarafında, küçük bir kısmı ise karşı tarafında kalmıştır.

23 Nisan 2014 tarihinde Emreler Köyü ve Emre Sultan Türbesi çevresinde yaptığımız saha çalışmasında, Emre Sultan'ın yattığı türbe çevresindeki mezarlığın gerçekten çok eski bir maziye sahip olduğu görülmüştür. Kabristanda çoğu toprağa karışmış yüzlerce mezar olduğu anlaşılıyor. En eski mezarlar olduğu görülenleri, tamamen toprakla birleşmiştir. Bazı mezarların kitablesiz, eski balbaları hatırlatan alelade düz taşlardan dikilmiş baş taşlarının var olduğu anlaşılıyor. Baş ve ayak taşları halen ayakta kalan mezarlar ise daha çok 1800 ilâ 1920'li yıllar arasına tarihlenmektedir. Güzel bir yazı stiliyle yazılmış bazı mezar taşları ise dikkate değer bir sanat estetiği taşımaktadır. Bu mezar taşlarından bazılarının yazılarının, Osmanlı son dönemi Kastamonulu hattatlarından Seydilerli Mehmet Şevki Efendi (ö.1887)'nin yazı stiliyle yazıldığı zannediliyor.

Kabristanla köy arasında kalan araziler, şu an itibarıyla köy halkı tarafından ekilip biçilmektedir. Ancak bu tarlaların eskiden Şeyh Emre Zaviyesi vakıflarından olarak, vakfa hizmet eden aile fertlerine ait olduğu

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

belli olmaktadır. Köy halkı ile yaptığımız mülakatta da bu minval üzere açıklamalar gelmiştir.

Köy çevresinden derlenen halk rivayetlerine göre “Şeyh Emre’nin kendisinden başka üç kardeşi bulunmakta imiş. Bu dört kardeş: Şeyh Emre, Şeyh Bâli, Seyyid Zülfikâr ve Kurt Şeyh imiş. Şeyh Emre, taştan bir eyere binerek yöreye gelmiş. Bu eyer taş, eskiden Şeyh Emre’nin türbesi yakınlarında sabit bulunuyorken, komşu köy sakinlerinden biri yıllar önce bu taşı alıp, tespit edilemeyen bir yere götürüp bırakmış ve bu nedenle de bir daha huzur yüzü görmemiş... Şeyh Emre’nin diğer kardeşlerinden Kurt Şeyh, bir “kurd”a binerek Devrekâni yöresine gelmiş ve tekkesini kurmuş. Diğer kardeş, Şeyh Bâli de yine aynı yöreye başka bir nesneye binerek gelmiş ve tekkesini inşa etmiş. Seyyid Zülfikâr ise bir söğüt dalına binerek yöreye gelmiş ve o da kendi adına tekke yaptırmış.”

Görüldüğü üzere, Şeyh Emre ve onun çağdaşları Devrekâni ve Seydiler yörelerinde Türk iskânının vukuunda birinci derecede rol almışlardır. Bu zatların yöreye dışarıdan göç etmek suretiyle gelip yurt tuttıkları ve adlarına zaviyeler inşa etmek suretiyle yörede köylerin oluşmasına ön ayak oldukları bu halk anlatısında da farkında olmadan işlenmiş olmaktadır.

Yine bu halk rivayetinden anlaşılıyor ki Emreler köyü sakinleri, Şeyh Emre’yi diğerlerine üstün tutmaktadırlar. Bu dört yöre önderi, tarihî anlamda gerçekten Devrekâni yöresinde yaşamış zatlardır. Ancak bunların Şeyh Emre’nin kardeşleri olmaları söz konusu değildir. Seyyid Zülfikâr’ın türbesi, Seydiler ilçe merkezindedir. Bu zatın adı zamanla Seydiler adlı köyü ortaya çıkarmıştır. Birkaç yıl önce ise bu köy ilçe yapılmıştır. Şeyh Bâli’nin yaşadığı yer ise Seydiler ile Devrekâni ilçeleri arasında olup, Şimdiki Şeyhbalı köyüdür. Kurt Şeyh ise Devrekâni ilçesinde metfundur. Şeyh Emre ve bu üç zatın ortak noktaları, yöreye Selçuklular devrinde gelmiş ve kendi adlarına tekke/zaviye açmış olmalarıdır. Diğer bir ifade ile bu zatlar birbirleriyle çağdaşlardır. Halk bunu hafızasında uzun müddet muhafaza etmiş ama zamanla bu çağdaşlığı kardeşlik mertebesine yükseltmiştir. Bu benimseyiş, yöre insanının Selçuklulardan bu yana din, tasavvuf ve devlet büyüklerine olan saygısının bir tezahürüdür.

Emreler köyünde bayramlarda, arife günlerinde Şeyh Emre’nin türbesinin ziyaret edildiğini ve burada çörek, helvâ vb. yiyecekler dağıtıldığını köy sakinleri dile getirmiştir. Son yıllara kadar köy sakinlerinin, Şeyh Emre’nin türbesi civarındaki kuşburnu ağacına ve diğer çalılara çul bağlayıp, dilek tuttıklarını ve mezarın yanına mum yakıp bıraktıklarını, bugün ise böyle bir geleneğin olmadığını da yöre sakinleri dile getirmiştir. Esasen Emreler köyü halkının Kastamonu’nun genelindeki bin yıllık Türk-İslam kültürünün aynısını yıllardır yaşadıkları tespit edilebilmektedir. Çünkü pişirdikleri yemekler, eskiden giydikleri yöresel kıyafetler, halk inançları tamamen diğer köylerinki gibidir.

Yöreden derlenen bilgilere göre Emreler köyünün Sofucak mahallesinde Zelvi/Selvi Türbesi, Saraycık mahallesinde Zincirli Türbesi, Kandavurlar

mahallesinde ise Ümmetöldü Türbesi bulunmakta imiş. Bunlar hakkında ayrıntılı bilgi için o yörelerde de saha araştırmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Şeyh Emre ve inşa ettiği zaviyesi hakkında en geniş bilgiyi Emreler köyünden 1929 doğumlu Selahattin Yılmaz vermiştir. Yapılan mülakata göre onun verdiği bilgiler şu şekilde özetlenebilir: “Baba adım İhsan olup, ailemizin sülale adı Nakiboğulları diye bilinmektedir. Atalarımın İsmail denen zat, devrin padişahının adamlarından imiş. Bu köyde Emre Sultan’ın bir tekkesi varmış. Süleyman Padişah, bu tekkeye vakıf yapmış. Ancak vakfın tasarrufunu, tekkeyi işleten ailenin sadece oğullarına bırakmış, kızlarına bırakmamış. Demek ki Süleyman Padişah, bu kızları istemiyormuş. O yüzden vakıf arazileri işleten aile zaman zaman sıkıntılar çekmiş. Tekkenin vakıfları, Sultan Mehmet (Fatih)’e kadar gidiyormuş. Buraları almış (fethetmiş). Tekke, şimdiki cami lojmanının olduğu yerde idi. Camiye yakındı. Tekkede gelen geçen herkes ağırlanır, yemek verdi. Bu tekke eskiden çok büyükmüş. Dört yol ağzında imiş. Küre’den, Devrekâni’den gelenler burada konaklamış. Kastamonu’ya, Göl kazasına (Kasabaköy), Daday- Eflani- Safranbolu istikametine gidecekler veya oralardan gelenler mutlaka bu tekkeye uğurlarmış. Seydiler’de bile konaklamayıp buraya gelenler olurmuş. Tekkenin misafirlerinin hayvanlarının bağlandığı ahır varmış. Ayrıca konukların temizliklerini yapabilecekleri bir hamam da yaptırılmış. Bu hamamı benim atalarımın Hacı Memiş yaptırmış. Hacı Memiş’in oğlu İsmail varmış. Onun da iki oğlu varmış: İlyas (Yanık) ve İbrahim (Ülfet). Bu aileden yani benim de mensup olduğum aileden gelen yedi kişi (Ülfetgil ve diğerleri), tekkede çorba çıkarırlarmış (tekkeye hizmet ederlermiş). Tekkenin vakıf arazilerini ekip biçerler, elde edilen ürünü tekkeye harcarlarmış.

Emreler köyünün camisinin olduğu yerde eski ahşap/ çantı camii vardı. Bu cami 1965’te yıkıldığında 170 yıllık (yani 1795 tarihli). 1966’da bu yeni cami yaptırıldı. Eski camiden kalan kandiller, levhalar falan vardı, zamanla hepsi dağılıp gitti. Şu anda caminin arkasında bulunan büyük keşkek taşı eskiden tekkede kullanırlardı. Emre Sultan, “semer (eyer)” şeklinde bir taş binerek gezermiş. Bu taşı, başka mahalleden biri almış, kaçırmış ama ailesi de dağılmış. Emre Sultan’ın üç kardeşi varmış. Bunlardan Kurt Şeyh, “kurd” a binermiş. Seyyid Zülfikâr “sögüt” e binermiş. Şeyh Bâli de bunların kardeşiymiş.

Tekke vakıfları, 1936 yılı civarında bozuldu. Tekke de işlemez oldu. Ama gönüllü olarak bir süre daha gelen geçene yemek verildi. Sonra burası çoban evi yapıldı. En son cami lojmanı inşa edildi.”

Selahattin Yılmaz’ın verdiği bilgiler bunlar. Bu bilgiler, Şeyh Emre Zaviyesi Vakfı’ndaki bilgileri şaşılacak derecede teyit etmekte, hatta Osmanlı arşiv belgeleri bilgileriyle de örtüşmekte. Mesela büyük dedeleri olarak bahsettiği iki kardeşin isimleri (Rıfat/Ülfet ve İlyas), gerçekten de 1866 yılına ait bir belgede zikredilmiştir. Bu kardeşlerden Rıfat adı, Seydiler yöresinde ve hatta Kastamonu genelinde halk tarafından Ürfet/ Ülfet olarak

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

söylenmektedir. Bu telaffuz değişikliği, Ramazan isminin “İrmazan” şeklinde söylenmesine benzemektedir. 1866'da Rıfat ve biraderi İlyas arasında tevliyet ve arazi münazaası yaşanmıştır. Buna dair Kastamonu Meclisi ile Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye arasında yazışmalar yapılmıştır.⁷²¹ S. Yılmaz'ın, Süleyman Padişah olarak hafızasında sakladığı isim ise Candaroğlu Süleyman Paşa'dır. Vakfın tasarrufunun kız evlada kalmaması şartı da vakfiyede geçmekte olup, köylülerin zamanla bu durumdan mustarip oldukları anlaşılıyor.

Selahattin Yılmaz'ın kendisiyle ilgili anlattıkları da önemli; bu şahsın babası hoca imiş, hastaları iyileştirmiş. Dedesi üç sene Bulgar'da (muhtemelen Balkan ve I. Dünya Savaşları) askerlik yapmış. Dedesinin kardeşi de Sibiry'a gönderilmiş. Yukarıda zikri geçen büyük dedesi Ülfet/Rıfat (İbrahim) 1935 yılı civarında 95 yaşında ölmüş. Emreler köyünden Çanakkale muharebelerine 15 genç gitmiş; çoğu geri dönmemiş. Selahattin Yılmaz'ın, Emreler köyünün kuzeyinde kalan Emmi köyünde de arazisi varmış. Hayvanlarını kendi adını yazdırdığı “damga” ile damgalarmış. Köyde cenaze sahibi eskiden mutlaka “cenaze yemeği” verirmiş. Eskiden köyde halk koyun, keçi, öküz, manda besler, çiftçilik yaparmış. Köyde herkesin atı varmış. Düğünlerde at yarışları yapılmış. Selahattin Yılmaz, askerliğini Ankara-Çankaya'da süvari olarak yapmış...

9. Sonuç ve Değerlendirme

Şeyh Emre, günümüzden yaklaşık 700 yıl önce tahminen 1250-1320'ler arasında yaşamış ve kendi adına zaviye açmış bir önder kişidir. Anadolu'da Moğol zulmünün tesirlerinin devam ettiği bir çağda hayat sürmüş, Çobanoğullarının son beylerini görmüş ve Candaroğullarının kuruluşuna şahitlik etmiştir. Candaroğlu I. Süleyman Paşa devrinde vefat ettiğini tahmin ettiğimiz bu zat, Kastamonu'da zaviyesi bulunan Ahi Şorba ile de aynı yıllarda faaliyet göstermiş olmalıdır.

Zaviyesini önemli bir kavşak noktasında Devrekâni- Küre- Kastamonu-Daday kazalarının yollarının kesiştiği bir muhitte bugünkü Emreler köyünde inşa etmiştir. Zaviyenin olduğu yerde günümüzde Cami lojmanı vardır. Zaviyesinin işleyebilmesi için devlet tarafından vakıflar tahsis edilmiştir. Onun soyundan gelenler de zaviyeyi 1935 yılına kadar çalıştırmışlardır. Candaroğulları ve Osmanlı idaresi bu tesise destek olmayı sürdürmüştür. Özellikle Candaroğlu II. Süleyman Paşa bu tesise vakıflar tahsis etmiştir. Bu bey, zaviye yanına bir de cami inşa etmiştir.

Şeyh Emre'nin soyundan gelip, zaviyeyi işletenlerin büyük bir kısmı, “Seyyid” unvanı kullanmışlardır. Şeyh Emre'nin de seyyid olması ihtimal dahilindedir.

Şeyh Emre'nin Türbesi, Emreler köyündedir. Halk, Emre Sultan olarak tanıdığı bu zatı önemli gün ve gecelerde ziyaret etmektedir.

⁷²¹Başbakanlık Devlet Arşivleri G. Müdürlüğü, MVL, Dosya No: 727, Gömlek No:16.

Selçukluların parçalanma süreci yaşadığı ve bu devlete bağlı olarak Kastamonu'yu idare eden Çobanoğulları egemenliğinin de can çektiği bir dönemde Kastamonu'nun Devrekâni yöresinde kendi adına bir zaviye inşa etmiş olan Şeyh Emre'nin, Kastamonu havalisinde sosyal, ekonomik ve dinî hizmetlerin temellerinin atılmasında mühim katkıları olmuştur.

Şeyh Emre, işlettiği zaviye vasıtasıyla bugünkü Emreler yöresinde bir cazibe oluşturmuş, bu nedenle zamanla zaviyenin çevresinde kendi adını taşıyan bir köy ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Seydiler ilçesine bağlı Emreler köyünün adı, Şeyh Emre'den Emreler'e dönüşmüştür. Bu nedenle Şeyh Emre, hem bir zaviye açıcı hem de köy kurucusudur. Ö. Lütfi Barkan'ın ifadesiyle o, kolonizatör bir Türk dervişidir.⁷²² Kastamonu'nun XIII. yüzyılda "Türkmen'in Kâidesi" unvanıyla anılır olmasını sağlayıcı derecede kesif bir biçimde Türklerle meskûn hale gelmesinin en önemli unsurlarından biri olan "devlet desteği ve teşviki ile zaviye açıp işletme" prensibi dâhilinde faaliyet gösterenlerden biri de işte bu Şeyh Emre olmuştur. Şeyh Emre'nin açtığı ve onun neslinden gelenlerin çalıştırmayı sürdürdükleri zaviye çevresinde yeni tarım arazileri açılmış, her açılan arazinin cazibesıyla zaviye çevresine yeni göçler olmuş ve XIV. yüzyıla gelindiğinde yörede yeni iskân birimleri ortaya çıkmıştır. Selçuklular devrinde Kastamonu merkezine şehirli unsur, ulema ve esnaf zümreleri göç ederek bunlar yeni bir Türk şehri tesis ederlerken, kırsal kesimlere ise Şeyh Emre ve onun gibi toprak açıcılar yerleşerek bölgede tarım, hayvancılık faaliyetleri ile güvenlik hizmetlerinin yürütücüsü kalabalık bir nüfus ihdası gerçekleşmiştir. İşte bu noktada Şeyh Emre, Türkistan coğrafyasından kopup gelen büyük Türk göçlerinin içinde Anadolu'ya ulaşmış ve nihayet devlet tarafından Kastamonu havalisine yönlendirilmiş Ahi veya Babai zümrelerine mensup dervişleri idare eden bir "Şeyh" vasfını hâiz olabilir. Yörede Şeyh Emre ve onun muasırı olan şeyhler, kırsal kesimlere yerleştirilmiş, kendilerine boş topraklar tevdi edilmiş Ahi mümessillerinin küçük bir örneği olarak kabul edilebilirler. Nasıl ki Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunda rol alan dervişlerden, şeyhlerden, Ahilerden övgüyle bahsedilmiş ve tarihçiler tarafından onların toprak açıcı yönlerinin altı çizilmişse, Kastamonu yöresinde de Kurt Şeyh, Şeyh Bâli, Seyyid Zülfikâr ve Şeyh Emre gibi önder şahsiyetlerin vatanı mamur edici çabalarından takdirle bahsetmek gerekir. Candaroğulları beylerinin ve hatta şehzadelerinin Şeyh Emre'nin neslinden gelenlere ve onların muasırı olan diğer zaviye açıcı şeyhlere vermiş oldukları desteğin/muafiyetin hikmetini de burada yani "memleketin mamuriyetine olan katkıya teşvik"te aramak lazım gelir.

⁷²² Barkan'ın Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler devrinde Türk iskânının vukuunda önemli bir faktör olarak kabul ettiği kolonizatör Türk dervişlerinin faaliyetleri ve açtıkları zaviyeler hakkında bk. Ö. L. Barkan: "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi II*, İstanbul, 1942, s.279-386.

II. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu

Kastamonu yöresinde Çobanoğulları ve Candaroğulları beyleri, tıpkı Osmanlı beyleri gibi, memleketleri dâhilindeki mevcut zaviye şeyhlerinin mevkilerini muhafaza etmişler, bazılarına ise yeni zaviye açmalarına izin vermişlerdir. Böylece ülkedeki topraklar üzerinde yolların ve derbentlerin güvenliği sağlandığı gibi, yeni iskân birimleri de doğmuş, zirai üretim ve istihdam artmıştır. Onların devlet tarafından bazı vergilerden muaf tutularak teşvik almalarını bu bağlamda yadırgamamak gerekir.

Selçuklu- Beylikler devrinde ulaşım yolları üzerinde gelen- geçen halkı ağırlayan bir zaviye, bir karakol inşa ettiği için Şeyh Emre, yol boylarını bekleyen bir güvenlik amiri hüviyeti de taşımıştır. Şeyh Emre'nin adını verdiği zaviye, tüccarın uğradığı bir yapı işlevi de gördüğü için, bu zaviye ulusal manada şehirlerarası transit taşımacılıkta dinlenme tesisi, motel, benzinlik, pansiyon görevi icra etmiştir. İnsanlar bu zaviyede ibadet edip, tasavvufi beslenme sağladıklarından, Şeyh Emre'nin tesisi doğal olarak ibadethane ve din eğitim merkezi görevi de üstlenmiştir.

Kastamonu'nun ve hatta Anadolu'nun en büyük manevî değerlerinden biri kabul edilen Şeyh Şa'ban-ı Velî'den 200-250 yıl önce hayat sürmüş olan Şeyh Emre, Anadolu'da halka hizmetin hakka hizmet olduğunu bilerek faaliyet göstermiş gönüllü bir halk adamı kabul edilmelidir. Kabri üzerine ona yakışan bir türbe inşa edilmeli, yön gösterici levhalarla ziyaretçilerin ona ulaşması sağlanmalıdır. Köyde zaviyenin yüzyıllardır yapmış olduğu hizmeti devam ettirebilecek modern bir köy konağı inşa edilmelidir. Caminin yanına Şeyh Emre'nin hayatı, onun neslinden gelenler, zaviyeyi işletenlerin kimliği, cami, hamam vb. konuları açıklayıcı bir levha asılmalıdır. Seydiler ilçe merkezinde bir sokağa veya binaya Şeyh Emre/ Emre Sultan adı verilebilir. Şeyh Emre'nin neslinden olduğu tespit edilebilen kişilerle yeniden bir mülakat da yapılabilir.

Son olarak bu çalışma ile görülmüştür ki, Seydiler yöresindeki köylerin büyük bir kısmı Selçuklular devrinde Müslüman Türkler tarafından kurulmuştur. Zaviyenin vakfiyesinde isimleri geçen Seydiler, Ağılı, Hasanlı, Ortaca, Göynük-viran, Şeyh Emre gibi köyler ile çevredeki diğer köylerin varlığı yörede bu şekilde erken dönem Türk iskânına işaret etmektedir. Zaviyelerin, Kastamonu iskân tarihindeki rolü, yöredeki Türk sosyal hayatının gelişimine katkısı vb. konularda çalışma yapacak olanlara, Şeyh Emre ve zaviyesi ile ilgili bir araya getirilmiş bu bilgiler elbette ayrı bir katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Akkaya, Şükrü: "Kitâb-ı Melik Danişmend Gazi-Danişmendname", *A.Ü. DTCFD.*, C.VIII, S.1-2, s.131-144.

Barkan, Ö. Lütfi: "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I: İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi II*, İstanbul,1942, s.279-386.

Başbakanlık Devlet Arşivleri G. Müdürlüğü Muhtelif Fonlar.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Defteri (BOA. TD.), Nr.23m.

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Defteri* (BOA. TD.), Nr.438.
- Demir, Necati: “İslami Türk Destanları İçerisinde Danişmend-nâme”, *Melik Ahmed Gazi ve Danişmend-nâme Sempozyumu Bildirileri*, (Niksar,1995), s.52-55.
- Ebû'l-Ferec Tarihi II*, Çev. Ö. R. Doğrul, TTK, Ankara,1999.
- Ionnes Kinnamos: *Historia*, Çev. Işın Demirkent, *Ionnes Kinnamos'un Historiası*, TTK, Ankara,2001.
- İbn Battuta Seyahatnamesinden Seçmeler*, Haz. İ. Parmaksızoğlu, Kültür Bak. Yay., Ankara,2000.
- İstanbul Büyükşehir Belediye Kütüphanesi Muallim Cevdet Yazmaları* (İBK. MCO.), Nr.75.
- Kara, Mustafa: “Tekke”, *TDV. İA.*, C.40, s.368-370.
- Kastamonu Vilâyet Sâlnâmesi*, Kastamonu, 1896 M.
- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî: *Müsâmeretü'l-Ahbâr*, Çev. Mürsel Öztürk, TTK, Ankara,2000.
- Niketas Khoniates: *Historia*, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara,1995.
- Şeyh Emre Zaviyesi Vakfiyesi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiye Defteri (VGMA. VD.), Nr.580, Sayfa: 121, Sıra: 74.
- Turan, Osman: *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1993.
- Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Gregor'un Zeyli* (1136-1162), Çev. H. D. Andreasyan, TTK, Ankara,2000.
- Yakupoglu, Cevdet: “Çankırı'da Zaviyeler ve Ahi Zaviyeleri”, *Yârân Kültürü ve Çankırı, Çankırı Valiliği II. Çankırı Kültürü Bilgi Şöleni Bildirileri*, Çankırı, 17-18 Eylül 2004, (Çankırı,2005), s.218-232.
- : *İsfendiyar Bey ve Zamanı*, G.Ü. S.B.E. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Ankara, 1999.
- : “Kastamonu, Sinop, Çankırı ve Bolu'da Afşarlar (XII-XVII. Yüzyıllar)”, *Afşar Kültür Coğrafyası ve Halk Kültürü*, Haz. Dr. Yaşar Kalafat vd., Berikan Yayınevi, Ankara, 2013, s.71-98.
- : *Kuzeybatı Anadolu'nun Sosyo-Ekonomik Tarihi (Kastamonu-Sinop-Çankırı-Bolu) XIII-XV. Yüzyıllar*, Gazi Kitabevi, Ankara,2009.

Kaynak Kişiler:

- Ahmet Ersoy (Hasan oğlu): 1946 Devrekâni doğumlu, emekli.
- Cemile Ersoy: 1944 Küre doğumlu, ev hanımı.
- Pakize Kırılı: 1944 Devrekâni doğumlu, ev hanımı.
- Selahattin Yılmaz (İlyas oğlu): 1929 Devrekâni doğumlu (nüfusta 1931).
- Tahsin Kırılı: 1937 Devrekâni doğumlu, emekli.
- Zekiye Çorbacı: 1941 Devrekâni doğumlu, ev hanımı.